

ACTA HUBERIANA,

Collecta LUBECÆ,

Editæque D. 111. Junii, A. MDCCVII.

à

GEORG. HENRIC. GOETZIO,

S. S. Theol. Doct. & Superint. Lubecensi,

&

In Colloquio Solenniori

proposita

JOH. CHRISTOPH. TESTORFF, Lubec.

Vocato Pastori Ecclesiæ Neo-Gammensis in
Circulo Bergedorffensi.

LUBECÆ,

Literis Viduæ B. Schmalhertzii.

10
9

P R Æ F A M E N.

Certamen maximè infestum, ac luctuosum, sanctiori Divini Numinis Coetui fuit, quod exeunte *Seculo XVI.* movit D. SAMUEL HUBERUS, Berna-Helvetius, Theologus Wittebergensis, dum *universalem omnium Hominum Electionem ad Vitam Aeternam* audacter nimis & pertinaciter, ore & scriptis, docere & propugnare sustinuit. Et quamvis malo huic, antequam serperet ulterius & radices figeret, mederi, illudq; tollere studuissent Theologi, quos Saxonia illo tempore habebat, munerum sanctitate, doctrinaeque integritate florentissimi, *Polycarpus Lyserus, Aegidius Hunnius, Georgius Mylius, Zacharias Schilzerus*, ac *Burchardus Harbartus*, ac prudenter placidèque cum novi hujus Dogmatis Conditore egissent, factum tamen est, ut, nescio quo casu, in nervum cruperit denique, turbasque dederit haud contemnendas. Superfedeo nunc integram Historiam Controversiae hujus, magnâ animi contentione agitatae, commemorare, ea enim partim ex *Consiliorum Theologorum Wittebergensium P. I. p. 507. sqq.* partim ex solidissimo *Scripto Germanico*, quod D. *Polycarpus Lyserus A. 1604. (*)* adornavit, hauriri potest. A quibus nec abesse volo *Acta illa Huberiana*, quæ *Tubingæ A. 1597.* fuere collecta, & *duabus partibus* absolvuntur, quæ totum negotium, Theologis istius loci celebratissimis exhibitum, fusiùs exponunt. Ut luculentam illam *Dissertationem*, quæ *A. 1704. in Acad. Witte-*

(*) Titulus istius Scripti hunc in modum conceptus legitur: D. Polycarpi Leisers Abgenötigter Bericht / für fromme Christliche Herzen / beydes von dem leidigen Streit / welchen D. Samuel Huber über den Artikel von der ewigen Gnadenwahl Gottes vor etlichen Jahren erregt / und dann auch von der Provocation, welche er den unlängst A. 1604. gehaltenen Leipziger Oster-Markt / an alle Theologos, Superintendenten und Diaconos publiciret hat / Leipzig 1604. in 4to.

Wittebergensi, sub Celeberr. Dn. D. Jo. Georgij Neumanni Ductu, de Huberianismo, falso nobis imputato, prodiit, & varia, lectu non indigna, atque ab aliis fortè prætermissa, complectitur, intactam penitus relinquam. Hoc tamen dissimulare nequeo, novellum Historia Ecclesiastica & Hereticæ Scriptorem, Gotthofredum Arnoldum, Huberi sententiam T. I. P. II. L. XVI. C. XXX. prolixè enarrantem, cautè admodum esse legendum. In totâ enim narratione Arnoldinâ jure meritoq; desideraveris, quod tantum non omnia è scriptis Huberi desumeret, reliqua verò scripta sciens ac volens præterierit, ne fucus, quem facere volebat Arnoldus, detegeretur. Judicare poterunt alij, an non oportuisset Arnoldum vel utriusq; partis litigantium Scripta excerptare, vel ex iis sine partium studio delibare, quæ ad elucidandam illam controversiam aliquid poterant conferre, vel tabulas publicas Academiae Wittebergensis & alias, è quibus Scriptorum Anti-Huberianorum plurima fuerunt descripta, chartis privatis Huberi de se ipso & causa sua testimonium fide non satis dignum perhibentis antepondere. At quia errori Huberi patrocinari volebat Arnoldus, alij nec poterant nec debebant audiri, prout verè judicat magni Lyseri Pronepos celeberrimus, mihiq; non unâ de causa singulari honore afficiendus, Dn. D. Polycarpus Lyserus, in Scripto Apologetico, G. Arnoldi Historiis opposito, p. 73. sqq. ubi varia in medium affert, quæ ad illustrandam hanc quæstionem, ab Hubero propositam, pertinebunt. Hisce autem non sine emolumento quodam superaddi poterunt Epistolæ illæ ac Judicia Theologica, quæ in Causa Huberiana perscripta fuerunt ac lata, atque in scriniis Reverendæ Presbyterii Lubecensis hætenus delituerunt. Illa enim, quantum ego quidem conjicio, tum ipsius Huberianimum, rixosum valdè, prodent, tum ejus doctrinam impugnabunt, tum Zelum denique justum, cum prudentiâ conjunctum, Ministerii Tripolitani satis superque declarabunt. Dum autem in eo sum, ut hæc, quæ asservata fuere, Collectanea publici juris faciam, non incommodè ea ad duas Classes referri posse existimo, ita quidem, ut in prima sistam Epistolas, vel ab Hubero, vel ab aliis Theologis, ob Huberi litigium, perscriptas, in altera verò exhibeam Judicium de Controversiâ illa latum. Faxit modo Deus, ut hic Labor unicè vergat in sui sanctissimi Nominis Gloriam, veritatisque Incrementum, atque piorum Theologorum Innocentiam asserat fortiter, tueatur, atque vindicet.

CLASSIS PRIMA.

Nitio autem *Epistolam* ipsius *Huberi*, ad *M. Georgium Meisnerum*, qui primum Viri Generosi & Magnifici *Dn. Hermanni von Dorne* proli ab Informatione fuit, (ceu ex *Epistola* illa, quam *B. D. Aegid. Hunnius A. 1589. Marpurgo* ad eum scripserat, & *Concioni meæ, Lübe- d'scher Schulbrunnen* dictæ, p. 34. seq. inserui, col- ligi potest) ac postea *A. 1592. ConRectoratus* officio in *Schola Lubecensi* admotus fuit, exaratā, exhibere placet:

D. Huberus M. Meisnero.

D. Hunnius & asseclæ ipsius à me flagitant, ut doctrinam, de electione omnium hominum ad salutem per Christum, re- cantem & abjiciam. Hoc nolo, quia Deus me prohibet ver- bo suo: & quia simul multæ aliæ rationes quoque concurrerunt. Hoc tibi scriptum mitto, ut videas, cur nolim, ne mihi pro contu- macia imputes. Res est magni momenti, & nova Hunniana Doctrina to- tum adducit Calvinismum. Hic plura jam addere nolo, quia ex scripto multa colliges. Confessionem meam scripto etiam exhibui Domi- nis Commissariis, quam puto exhibitam esse Principi Clementissi- mo. Hanc cuperem excudi, & te rogo, ut mihi, apud typographos tuos, locum aliquem, ut excudi queat, exquiras: nullam illa habet in- vectivam, omnia in adversam partem, sed tantum sententiæ meæ expositionem & declarationem suis fundatam argumentis. Si excu- deretur, fortasse impleret folia 12. & aut circiter. Quæso, mi Dn. Magister, apud typographos tuos mihi dispicias, ego tibi in mayo- ribus deservire cupio: & quam citissimè mihi rescribas: quod face- re potes, si miseris literas Magdeburgum ad D. Saccum, vel alium aliquem tibi notum, nisi præbeatur alia occasio. Adversa mea pars edidit scriptum contra me satis illepidum: sed nondum in procin- ctu sum contra illud. Nostri Calvinistæ valde jam vocales attollunt capitella sua, quæ ante motam hanc quæstionem in fumum suum abdiderunt. DEus misericors advigilet Ecclesiæ suæ. Vix fuit unquam periculosior status hujus Ecclesiæ. Torgæ cum D. Mylio, qui confitetur, se recedere à doctrina de prædestinatione, quam hic in- ter visitandum asserit, contuli coram Dominis Commissariis Electo- ralibus,

ralibus, sed nihil est effectum, quàm quod Hunnius in sua particularitate, D. Mylius in sua defectione, D. Huberus in sua Confessione constans manet. Reliqui Theologi discesserunt, ego nondum sum dimissus: & ut suspicor, tota causa est delata ad Electorem Brandenburgicum. Pendeo à Dei voluntate, certus fore eventum lætum, licet per obscura & dura media. Sic enim solet DEUS veritatē suam eruere. Scriptum hoc bonis quibusvis communicare potes. Torgæ mense Sept. die 14. A. 94.

Huic superaddi debent *Literæ* totius Presbyterii Lubecensis, ad Reverendum Ministerium Lunæburgense scriptæ, & hunc in modum conceptæ:

S. Reverende & Clarissime D. Superintendens, amice & frater in Christo observande,

EGO aliquot hebdomadibus vehementer & oculorum lippitudine, satis molesta, ita laboravi, ut nec hodie ab ea planè liber sim: Ideoque factum est, ut, de Huberianis negotiis & molitionibus, non concessum mihi fuerit, ut oportuit, & fieri debuit, R. D. Tuam certiore facere. Rogo igitur, ut moram hanc meam inevitabilem non molestè ferat. Rem igitur totam, breviter, ut ea à nobis cum ipso gesta est, commemorabo. Cum primum in meis me ædibus & inopinato convenisset, de controversia sua mecum acturus, conspectu ipsius sic offensus sum, propter tam contumaciter ab ipso in Ecclesia motam & acerbissimè hætenus defensam universalis suæ, toti Ecclesiæ Christi ignotæ prædestinationis, omnium hominum indiscriminatim ad salutem, controversiam, omni fundamento scripturæ destitutam, ut seriò eum objurgarem, & magis ipsi succensui, eò quoniam, postquam ob sententiæ impiæ assertionem, ab officio, publicâ autoritate, remotus sit, ad Ecclesias hæc Saxonicas & maritimas, quæ Dei beneficio hætenus tranquillæ & concordēs fuerunt, confugerit, ut & eas in hoc certamen, aut ejus societatem, pertraheret, Errare eum, si confidat, harum se suffragia ulla emendicaturum esse, & in hanc sententiam multis utrinque dictis à me ipsum dimisi. Deinde cum essent causæ, cur audiendus saltem esse judicaretur, in Confessu Ministerii (*) exposuit suum

A 3

suum

(*) Optandum verò esset, ut ea omnia, quæ eum ipso in Conventu gesta fuere, calamo fuissent excepta, quo eo accuratior omnium rerum haberi posset notitia. Inven-

suū nēgociū, & finita cōmēmoratione tota, responsum ipsi est, nos causam ejus minime probare, quā suscepisset pro adeo universali hominū prædestinatione ad salutem asserenda, ut sive in Ecclesia sive extra eam illi sint, sive verbū Dei habeant, sive non habeant, nihilominus in numero ad salutem à Deo prædestinatorum, eos sine discrimine habeat, ita ut nec Judam quidem inter eos computandum esse, neget, Eam enim quæstionem ei proposui. Nec convenire illud cum Scriptura, quod inter ἐκλεκτὸς & ἐκλελεγμένους frivole distinguat, & complura alia. Et disertè addidimus, lege vetusta nostrarum vicinarum Ecclesiarum, nobis non esse integrum, seorsim ipsi de quæstione propositā quidquam respondere. Itaque de re hāc nos cum vicinis ministeriis velle, data occasione, communicare, ut communi consensu, quid agendum vel vitandum nobis sit in hac re, statuatur. Et simul fuit, cur existimaremus, ad Reverendos viros Theologos Rostochienses eum ablegandum esse, quod etsi ægrè initio, tan-

nuntur quidem nonnulla *T. I. Act. Ministerii p. 398.* sed illa tum manca ac mutila sunt, tum malè admodum scripta, ut vix legi ac describi commodè possint. Dabo tamen hīc quædam, hūc in modum fluentia: *Audivimus Reverendū & clarissimū Virum, D. D. Samuelem Huberum, exponentem nobis originem & progressum controversiæ suæ, cum Dominis Collegis suis Wittenbergensibus, suamque sententiam de universali Electione omnium hominum propter Christum, ad vitam & salutem æternam, ejusque sententiæ fundamenta explicantem, & denique iudicium de illā nostrum ac simul consilium petentem, quo pacto sanari vulnera distractionis inter collegas, & pia concordia & tranquillitas Ecclesiæ, salvā Evangelii veritate, restitui posset. quam ipse etiam ex animo optare, atque Vocem Ecclesiæ libenter audire, & si quid correctione dignum videretur, admittere vellet; quam ob causam etiam has Saxonicas adiisset. Instituta verò placida & fraterna collatione, cum ex Scriptura sacra, tum ex Libro Concordiæ & Articulis Saxoniciis, plenius & dilucidius sententiam ejus cognovimus, & vicissim nostram illi exposuimus, ut quod in parte consensus, quod dissensus esset, rectius intelligeretur. Sicut ergo nulla gravior deliberatio est, quam de Dei erga nos misericordie voluntate, qua eligimur & acceptamur in Christo ad vitam æternam, & hanc investigare ratio ac sapientia humana nequaquam potest, absque patefactione Verbi, per Prophetas, Christum & Apostolos, traditi, ita conjungimus vota nostra cum ardentissima filiis Dei, in agone suo, paulò ante mortem, precatione pro Ecclesiā, sibi ab æterno Patre data, ut ipse sanctificet nos in veritate, sermo ipsius est Veritas, faciatque, ut simus unum in ipso. Defectum tamen omni ex parte ac sufficientissimè compensabit pia illa & luculenta Censura, quæ à Reverendo Ministerio Lubecensi est facta, atque in alterā Classe comparebit,*

tandem tamen sibi persvaderi passus est, & iter illud suscepit, & responsum sub sigillo Facultatis Theologiæ ab iis est consecutus: Quod, ad nos reversus, mihi & uni collegarum, exhibuit, & legimus. Ministerii enim convocationem censui non necessariam esse denuo fieri, ob causas serias. Cum mecum igitur domi meæ de re tota verba facere cœpisset, de Rostochiensis responso, dedita opera, nihil dixi, sed consilium ipsi dedi, ut scriptum illud, commoda occasione oblata, Theologis Wittenbergensibus quam primum offerri curaret, & quia id agi cernerem, ut ad dirimendam totam hanc controversiam, inter partes aditus & via pararetur, me sedulò eum cohortari, ne quidquam recusaret facere, quod ad restituendam concordiam, ei faciendum esse, statueretur, nec esset pertinax. Et post redactas ad concordiam partes, id inveniret consilium, ut alicubi in Academia locum rursus nancisceretur. Non enim mihi consultum videri, eum extra Academiam ministerium Ecclesiasticum quærere. Causa consilii hujus fuit, quod omnino mihi visus est, novas facilè contentiones denuo moturus, si non habeat, quos metuat observatores, ut taceam cætera, quæ mihi animus, ex certis indiciis, de eo adhuc hodie prælagit? Nihil cum eo amplius, Rostochio reverso, collocutus sum: nec quid de Rostochiensium scripto censerem, vel verbulo ostendi: partim quod mihi censoris partes vindicare nollem, partim quod inter utriusque Academiae Theologos rem brevius & rectius sine acerbitate & magno strepitu, per literas mutuas, sicubi forsan sit, quod declaratione aliqua pleniore adhuc indigere putetur, expediri posse putarem: Et ita à nobis discessit. Ubi à nobis abiit, post aliquot dies, Rostochio ad me perscribebatur, eum ex urbe nostra Rostochiensibus per literas significasse, nos scriptum eorum per omnia comprobasse, quod finxit ex se. Itaq; ut ejus certior factus sum, respondi quod jam R. D. T. retuli. Intellego igitur ipsum malitiosè, & conscientia omni planè protrita, in id incumbere, ut apud Ecclesias conjunctas, nostrum ministerium in suspicionem præjudicii alicujus adducat, aut persvadeat cuiquam, nos cum ejus dogmate facere, quod toto pectore averſamur & damnamus, ut quod non congruat cum verbo DEI, & cum usitata nostrarum Ecclesiarum doctrina omnium temporum, & formula concordia.

Non

Non igitur mihi dubium est, ipsum R. D. T. quoque illud ipsum de nobis affirmasse, & persuadere conatum esse. Ut igitur à tali suspicione & ipsius traductione falsa, nos purgemus, & famam innocentiae tueamur, omnino faciendum mihi censui, R. D. T. hac de re verum exponere, ne existimetis, nos præjudicium ullum vobis fecisse, & liberam vobis censuram de hoc negotio Huberiano præripere voluisse, contra morem veterem in Ecclesiis hisce nostris semper usitatum. Igitur hoc Huberianum, impudens & audax, figmentum vobis retegere, necesse habui. Cæterum quid R. D. T. censeat, facto opus nobis esse, in hoc negotio ejus nobis proposito, amanter peto, illud mihi ab ea fraterne significari: Quod ad me attinet, facile in eam sententiam iverim, ut causa tota commendaretur Theologis Academiæ Wittenbergenfis & Rostochiensis, quæ sine longis concertationibus & disputationibus placidè & fraternè per literas invicem, minore cum molestia, & via brevissima, litem obortam dirimere possunt, ne contentionibus hisce periculosis plures Ecclesiæ implicentur. Sin verò ab iis Theologis, pari consensu, aliquid ab hisce nostris ministeriis requireretur, tum satis maturè, de sententiâ nostra iis aperienda, inter nos consultatio suscipi posset. Et ita credo, nullam in nostris Ecclesiis pertimescendam nobis esse turbationem, nec quenquam inculcare nos posse, ut qui, citra necessitatem, nos ingesserimus negociis, non admodum ad nos attinentibus, & litium causas quæsierimus. Hoc amice, fraternè & bono consilio R. D. T. de me aperio. Nihil autem præscribo. Non igitur molestum mihi erit consilium vestrum audire. Itaque, ut illud mihi fraterne indicetis, etiam atque etiam R. D. T. rogatam velim. Bene in Christo valeat R. D. T. & pro me Deum orate, propter indies omnes vires corporis & animi me deficientes, & Reverendos Dominos Pastores cum Fratribus meo nomine officiosè salutare cupio. Lubeca die 25. Maji. Anno postremi sæculi 1595.

R. D. T.

observantissimus

M. ANDREAS POUCHENIUS

Reverendos

*Reverendo & Clarissimo Viro D. M. Casparo Gôdemanno, Doctrina, fide
& veritatis cœlestis assertione ac Zelo præstantissimo, Ecclesie Lüneburgensis
Superintendenti vigilantissimo, Domino, amico, & fratri sibi in
Christo cumprimis Charissimo.*

*Hæc sequenti Responso dignati sunt Venerabiles Lüneburgensium
Ecclesiarum Doctores.*

Sper Christum, Reverende, doctissime, & clarissime Domine
Superintendens, Amice & frater in Christo colende, Redditæ
nobis sunt literæ tuæ, piæ humanitatis plenissimæ, in quibus Lippi-
tudinis oculorum tuorum mentionem facis, quid in negotio Hube-
riano apud nos actum sit, ac quid nos de eo sentiamus, cognoscere
cupis. Pro antiqua igitur, non tantum, quæ cum duabus vicinis
maritimis urbibus nobis intercedit necessitudine, ac conjunctio-
ne, sed amicitia etiam nostra antiqua, ac singulari, R. D. T. celare
non possumus, nec debemus, Lippitudinem nos oculorum tuorum
ex corde dolere, optareque ex animo, ut DEUS Ter Optimus Ma-
ximus pristinæ te quam primum valetudini restituat, Ecclesiæque suæ
florentem & incolumem conservet, quod unicè etiam precibus no-
stris efflagitaturos promittimus. Huberum quod attinet, venit is
quidem in itinere, quo vos, & Hamburgenses fratres, invisere, ac
salutare decreverat, ad nos quoque, negocium suum nobis expo-
suit, ac, quid de eò sentiremus, audire voluit; Verum ubi quædam
ipsi, ex publicis aliorum scriptis, objiceremus, agnoscere illa noluit,
& nil nisi meras calumnias esse affirmavit. Nos autem, quod res
est, antiquorum tandem Recessuum vigore, pro pia ac laudabili ha-
rum trium urbium consensione, integrum nobis non esse, ut Supe-
rioribus nostris, omni observantia colendis, præcoci quadam censu-
ra præjudicaremus: Si verò ipsi, more consveto ac recepto, con-
ventum hujus negotii causa indicturi essent, judicium ipsorum li-
benter audituros, nostroque deinde loco atque ordine toto nego-
tio probè cognito, altera etiam (si opus foret) parte audita, quod ex
re Ecclesiæ, ad conservationem veritatis in doctrina cœlesti utile,
ac necessarium judicaretur, pro virili (Deo volente ac juvante) fa-
cturos, respondimus. Postquam verò, itinere isto confecto, ad nos
reversus fuit, porrò, quid in eo sibi accidisset, narravit, Rostochien-
sum quoque Theologorum scriptum cum confessione sua Ursellis

Excusa, & aliis quibusdam, communicavit quidem, vos autem quicquam approbasse non dixit, nisi quod cum vicinis Ministeriis (quod R. D. T. etiam scribit) quam primum Te collaturum affirmavit. Hic enim propemodum illorum, de quibus relationem apud nos instituit, quantum recordari possumus, scopus est, ac summa tota. Cumque à nobis scire cupias, quæ nostra sit de hoc negotio sententia, bona hoc fide fatemur, non parvi equidem, sed maximi potius momenti esse, gloriam nimirum DEi, atque animarum nostrarum salutem concernens, quod hanc secum conditionem afferat, ut nisi rectè curetur, atque amicè quam primum componatur, Turbas (quod absit) opinione majores apud Doctrinæ & confessionis nostræ socios daturum, Pontificiis confessiones nostras diabolicè cavillandi, & Calvinianis de nobis triumphandi, occasionem præbiturum sit, qui majorem politicorum partem ad deficientium à nobis summo conatu mirisque artibus incitabunt. Magna igitur diligentia, mora omni seposita, in id incumbendum, ut pia quædam, Verbo DEi congruens, reconciliatio inter partes dissidentes fiat, & honesta compositio instituat, ne res in nervum exeat, nimium altercando veritas amittatur, invicemque mordendo consumamur. Quâ autem ratione, viâ, aut modo, hoc tentandum R. D. T. & aliis, plus hic videntibus, ac longius quam nos prospicientibus, quicquam præscribere, opus non est, sed in eo jam acquiescimus, quod tibi videtur causam totam Theologis Academicarum Wittebergenfis & Rostochiensis commendandam, quæ sine longis concertationibus & disputationibus, placidè & fraternè per literas invicem, minore cum molestiâ, & viâ levissima, litem obortam dirimere possint, ne contentionibus hisce periculosis plures Ecclesiæ implicentur; nisi quod Rostochienses Theologi rogandi viderentur, atque invitandi, ut ipsi hanc in se provinciam recipiant, atque hoc reconciliationis ac compositionis negotium ordiantur, non rogati enim fortassis non facient quicquā, vel saltem tanta animi confidentia vix facient. Quis igitur ipsos ad id sollicitare, & quomodo facere debeat, à R. D. T. edoceri, ac si vel conventus aliquis hujus rei gratia necessarius videbitur, quam primum indici, negotiumque hoc nullo modo seponi, aut rejici, amicè ac fraternè petimus. DEus pacis & charitatis nobiscum esse, totum negotium ad nominis sui gloriam, Ecclesiæ utilitatem, & multorum salutem clementer dirigere

ac R. D. T. cum toto vestro Reverendo Ministerio, quam diutissime sal-
vam & incolumem conservare dignetur. Lüneb. 6. die Junii An. 95.

R. D. T.

Studiosissimi

SUPERINTENDENS, PASTORES & totum MINISTERIUM

*Reverendo, Doctissimo & Clarissimo Viro, Pietate, Virtute, Fide &
Constantiae Zelo praestantissimo, D. M. Andreae Pouchenio, Lubecensis Eccle-
siae Superintendenti Vigilantissimo, Domino Amico & Fratri
in Christo observando.*

Idem Epistolum, quod ad Lüneburgenses ab Ordine Sacro Lubecensi
erat directum, ad Reverendos Sacrorum Antistites, quos Hamburgum
tunc temporis habuit, fuit transmissum, hinc M. Gregorius Stammichius,
qui in Ecclesiâ Brunoviensi meritissimi nostri Pouchenij Collega fuit, ac
primus R. Ministerii Hamburgensis Senior A. 1593. constituebatur, (de
quo vid. Relationum Curiosarum, quæ Hamburgi nunc publicantur, Tom. I.
p. 649. sq.) sequens, quod ad legendum jam exhibetur, Responsum dedit.

S in Domino Jesu Christo, Reverende & Clarissime Dn. Andrea,
Amice vetus & colende: Invaletudinem T. R. D. ex literarum
tuarum exordio cum dolore legi. Ut verò pro me Septuagenario
Dominum DEum Patrem precatus es, ita suspiriis multis eundem
oramus, ut suæ Ecclesiæ Te pristinae sanitati restituat, & quoque Libe-
ris tuis. Propter Domini DEI nostri paternam castigationem ad
consuetos meos labores hætenus redire non potui. Memoria enim
mea subitanea cruce læsa officium suum ægerrimè facit. Deindè
etiam dextrum latus officium suum non equidem planè denegat, attamen
illud ægerrimè facit propter ingentem stuporem, quo ita debili-
tatum est, ut difficulter incedere queam. Rogo igitur, perbreve
hanc Responsum æqui ac boni consulas. Legi Epistolam hanc,
propterea convocabam hodiè Dominos Pastores, quibus literas per-
legendas exhibebam. His perlectis unanimi consensu rogitarunt,
ut R. T. D. responderem nomine nostri Ministerii. Initio igitur R.
T. D. unanimiter gratias perquam maximas agimus pro communi-
cato bono atque nervoso responso D. Hubero dato. Id ipsum no-
bis valdè placere, non est quod dubites. Deinde coram ipsi in
faciem nomine nostri Ministerii idem dicebam, nostras Ecclesias
nolle

nolle novas contentiones movere contra Rostochienses &c. tertio nostras Ecclesias suam sententiam nullo modo unquam probaturas. Quam malitiosè postea de me locutus sit apud nos, narrârunt plerique ex nostris falsis fratribus aliis, non autem mihi. Hæc in faciem homini dicebam. Sequenti die obtulit Senatui Supplicationem, in quâ inter cætera operam nostræ Ecclesiæ offerebat. Inclytus Senatus noster misso aureo nummo - - - eum rursus ablegavit, (*ita enim ob literas malè pictas legendum esse censeo*) seque statim contulit ad Vos, præsertim cum audiret, nos nullo modo approbare impium suum dogma, sed damnare cum aliis maritimis Ecclesiis. Omnino nobiscum statuimus, totam Controversiam Wittenbergensibus & Rostochiensibus esse commendandam, propter hanc causam, ne, ut T.R.D. scribit, hisce periculosis Contentionibus & nostræ Ecclesiæ implicentur. Vestrum igitur Consilium planè & nostrum est. Sistrarum Ecclesiarum sententiam petierint, hæc fortè illis dari poterit. Judicamus autem nondum id esse opus. Ascribo salutem R. vestro Ministerio, T.R.D. uxori & meis affinibus. T.R.D. obtestor, ut scriptionem hanc æqui bonique consulat. Memoria & oculi difficulter suum officium faciunt. Benè in Christo valete, proque me orate. 30. Maji An. 95.

R. D. T.

Observantissimus.

GREGORIUS STAMMICHIIUS.

Reverendo & Clarissimo Viro, præclarâ doctrina, fide, virtute, & pietatis Zelo præstantissimo D. M. Andreae Pouchenio, Superintendenti Ecclesiæ Lubecensis vigilantissimo, Dn. Fratri & Amico in Christo sibi longe charissimo.

Eò autem res devenit cum Sam. Hubero, ut scriptis quoq; errorem suum palliare, coloremque ei illinere, aliosque seducere haud erubuerit, quapropter literas valde prolixas ad Reverendum Ministerium Lüneburgense exaravit, quarum copia dum nostro Collegio fuit facta, haud abs re me facturum esse credo, si illas pariter huc attulero.

Salutem & pacem à Christo Jesu Domino nostro.

CRedere non potes, Reverende & Clarissime Domine Superintendens, frater in Christo honorande, quantopere furat spiritus ille, qui omni arte & vi obtrudere vult Occidenti Calvinismum, id est, *πρόδρομος* ad abnegationem Evangelii Jesu Christi. Tübingam

bingam veni cum libellis meis nuper excusis ad Theologos, & petii, ut errores mihi recenserent, de quibus sim accusatus ab illis, commemorans ingenuitatem ministerii Brunsvicensis, quod candore liberali & Theologico hac in peregrinatione mea præstitissent. Deinde petebam, ut causas redderent, cur meam doctrinam suo præcoci judicio, quod miserant Wittebergam, damnarint. Tertiò, adesse me, ut demonstrem, Hunnianos errores indignos esse ipsorum patrocínio. Hæc oretenus primò, deinde scripto proposui : illi cum Theologis Stutgardianis deliberandum esse ajebant : Postea scripto responderunt, in quo universalem Electionem, & quædam alia approbarunt contraria sententiæ Hunnianæ : Interea autem Hunnium defendebant, & de Calvinismo purgabant, atque censuram in meos jam postremò editos libellos proferebant : nihil autem responderunt ad tria illa *κατηγορίας* capita. Ego adducebar in spem de facili aliqua transactione ; præsertim cum mecum in privatis Colloquiis suaviter & blandè colloquerentur, uno autem colloquio fuimus una congregati, quod per diem duravit, ibi liberaliter semper ab ipsis concessa Universali electione, facta per Christum in omnes homines, & sine *καταχρησ* sumenda, disceptatum est contra me, quod statuam electionem sine omni ordinatione ad fidem : id verò facile ex omnibus meis scriptis confutari poterat. Postea de particulari Electione disputatum est, quam utrinque quidem concessimus, sed non eadem definitione. Ego particularem hanc concessi, quæ consideratur in applicatione, aut respectu tantum hominum credentium, qua nimirum hi, qui credunt, soli fruuntur beneficio Electionis : reliquis sua incredulitate sese eo exspoliantibus. Illi vero censuerunt, juxta universalem Electionem ex Deo, quoque statuendum esse particularem, & dicendum, quod Deus paucos tantum homines in Christo elegerit ad vitam, tametsi concedendū sit, quod doctrina hæc in suggestu nullo cum fructu proponi possit, nec etiā proponi debeat. Hic ego particularem eorum maxime suspectam habui, plane colludentem eodem fuce cum doctrina Calvinistarum, & tollentem fundamentum atq; certitudinem Electionis universalis : negavi deniq; constanter, in ullam me consensurum doctrinam vel Evangelium, quod publicam non ferat lucem, & quod cum publico

fructu proponi non possit. Itaque in colloquio illo nihil aliud effectum erat, nisi quod universalem mecum approbarent Electionem, ex omnibus illis fundamentis, quæ sunt de Redemptione, Reconciliatione, Vocatione & Voluntate Dei: Arbitrabar autem, eos in cæteris quoque accessuros. Secundo die à colloquio afferro D. Gerlachio, Decano Facultatis, consignata fundamenta nostri consensus de universali Electione & quæro, num in iis aliquid desideret, si nihil desideretur, commode fieri progressum, si illa utrinque confirmantur, quæ inter nos transacta sunt. Dicebat, se relaturum ad Collegium, postridie mittunt Theologi schedulam, qua significant, non se facturos progressus aliquos, nisi prius scripserint ad Principem Illustrissimum, eo die, quo Schedulam hanc mittunt, postea cognovi, decretum Principis, (de quo postea dicetur) factum esse, adeo, ut jam etiam ante colloquium videantur scripsisse ad Celsitudinem ejus. Gerlachius autem me, spe benè delibutum, & significatione animi benevoli erga me, dimittit. Paulo post adest decretum. Audivisse Principem ex literis Theologorum suorum, quod Huberus erroneas & blasphemias disseminet doctrinas, schisma moliatur in Academia, mandare itaque, ut ilicò jubeatur finibus Ducatus sui excedere. Ea de re conquestus sum literis ad Theologos, & petii, ut has mihi, cum nondum hætenus fecisset, recenserent, & ostenderent doctrinas blasphemias, petere, ut judices constituantur: Nisi demonstrare queam, quod damnarint, doctrinam Ecclesiarum nostrarum literis missis Wittebergam, quibus totam concusserunt Saxoniam, quam nunc iterum approbare cogantur, capitali judicio sisti me velle: similiter, si unam aliquam doctrinam impiam aut blasphemam demonstrare possint in scriptis aut dictis meis, publica me recantatione & pœna satisfacturum: similiter etiam, si D. Hunnium de aliquo accusarim dogmate, quod in editis libris suis demonstrare non possim. Petere itaque me per tribunal Christi, ut efficiant, priusquam discedam, ut constituantur judices, qui nos audiant. Nihil autem responsi accepi: quapropter cum edicto Magistratus parendum esset, agro Wirtembergico egressus sum. Jam variè adversus me tumultuantur, vocales facti, qui prius, me præsentem, muti erant. Nec non persecutionem in eos instituant, qui levitatem, inconstantiam, & *δυσφημία* ipsorum dogmata

ta non approbant, & constanter permanent in doctrina, quæ antea hac in Ecclesiis Lutheranis & Orthodoxis personuit. Trahuntur itaque in periculum exilii Professores maximæ authoritatis. Bebenhusii proxime conventus est habitus, eo evocatis quibusdam Professoribus, quid actum sit, mihi non constat. Unum autem scio, Rectorem Scholæ trivialis, M. Eusebium Stellerum, bis fuisse vocatum Stutgardiam, & primo quidem cum se constantem præberet, dimissum fuisse sub comminatione exauthorationis: Deinde post mensem denuò esse vocatum eò, atque cum à confessione depellere eum non possent, quanquam ab officio eum rejecissent, tandem, cum intenderent pœnam, ejiciendum quoque esse Ducatu, in suam Virum illum pertraxerunt nassam, in qua, ut audio, jam miserabiliter sudat. Vides itaque, Reverende Domine Superintendens, quid spiraverit per Theologos istos Spiritus malus, cum adversus me telum suum jacularentur Wittebergam: constat etiam, in me persecutionem levi & facili cum principio initium sumpsisse, desituram autem non nisi tragicè. Certe enim Spiritus hic sanguinem spirat, nihil alienum habens à Calvinismo. Wirtembergici gravi concutientur motu, cum mihi satis constet, Viros ibi esse fortitudine Dei indutos, qui ad catastrophem religionis, quæ impendet, non facile sint assensuri. Deus autem à vobis omnibus requirit, ne ad istam cladem, incubituram cervici posterorum nostrorum, indormiatis, sed tandem vos ipsos quoque in medium proferatis & veritati testimonium detis, & glorificetis nomen Salvatoris nostri, contra horrendum hunc nimbum, qui, nisi fortiter obnitamur, totum per universum Occidentem sternet Evangelium: neque graviore impetu Satan expeditionem hanc moliri unquam potuisset, quam cum Viros Theologos, qui hætenus Calvinismum oppugnarunt, in aciem pro Calvinismo tuendo jam producit; ubi lethargicus noster populus sciens & prudens sese dementare & occæcare finit, clamitans, Hunnium Virum esse doctum, & prælia gessisse contra Calvinistas; Ergo non posse ulla Diaboli arte circumveniri, ut Calvinismum Ecclesiæ intrudat: supini itaque & oscitantes nostri jacent homines, ut nec scripta Hunni legant & perpendant, nec etiam auscultent, quæ proponantur argumenta, demonstrantia ingens periculum, quod præsto est. Sed si occidens perire debeat, ut tali ere-

crepēt principio, necesse est: Væ autem natibus nostris in die iudicii, qui dies ventris nostri anteponimus diei glorificationis. Jam tandem tempus erit, Domini mei Reverendi, ut cum audiveritis me, vestram implorantem opem & consilium, in lucem prodeatis: si meam doctrinam existimatis impiam, accurrite D. Hunnio & Sympatriotis suis in Ducatu Wirtembergico: Sin vero jam tandem satis intellexistis novam hanc, R. Hunnii doctrinam, Calvinismi proluviam, quæ in universam, nisi obsistatur, exundabit Ecclesiam, vendicate gloriam Christi, munite castra Ecclesiæ contra lupos istos, monete Ecclesias & posteros, nec sinatis unum Huberum præliari hoc prælium Domini. Christus inquit: *Qui mecum non congregat, is disgregat.* Novimus insuper, sanguinem eorum, qui pereunt, ex manibus nostris repetendum esse, si eos non admoneamus de periculo. Velim, Reverende Domine Superintendens, has literas Hamburgensibus & Lubecensibus communicari, ut communi tandem consilio aliquid pro Ecclesiæ *oduvais* deliberent, & in medium consulant. Deus aspicit vultus vestros, cum hæc à vobis petuntur, visurus, an quietem semper in contritione Josephi habere possitis, & mei certè libelli, quos vobis transmissi, inexcusabiles vos reddent. Postquam agro Wirtembergico egressus sum, veni Durlachium, impetrato hyberno hospitio ab Illustrissimo Marchione Badensi: & exspecto divinam voluntatem in me servulum suum, perlaturum ad tribunal suum constantem veritatis confessionem, per gratiam Spiritus Sancti, & novi maiorem mihi repositam esse mercedem, quam ab ingrato mundo accipiam. Dominus Jesus conservet & corroboret te, omnesque collegas tuos Spiritu Sancto: Vestris cupio adjuvari precibus ad Deum, ut me contra astutias & insidias Diaboli clementer protegat. Vale in Christo, Reverende Vir & Frater in Christo.

Durlachii An. 95. 15. Octobris.

R. T. D.

Studiosissimus & addictissimus in Christo

SAMUEL HUBERUS, D.

Reverendo & præstantissimo pietate, Constantia, & Zelo Domino M.

Caspari Gudemann, Superintendenti Luneburgensi, Domino, & fratri

suo in Christo, plurimum colendo,

Illos

Illas autem cum nostro Presbyterio communicavit Venerabilis
Luneburgensium Ecclesiarum Præsul, hoc superaddito Epistolio.

S. per Christum, cum felici novi hujus Anni auspicio, progressu læti-
ore, ac fine lætissimo, Reverende, Doctissime, & Clarissime Do-
mine Superintendens, Amice & Frater observande, R. D. T.
in usum Ministerii vestri mittimus Copiam literarum Samuelis
Huberi, Theologiæ Doctoris, quas ante dies aliquot ab eo accepi-
mus, bona fide descriptam. Mittimus autem illam non ideo, quod
à quoquam ipsi patrocinari, vel aliis diversum ab eo sentientibus
præjudicari cupiamus: Sed hisce tantum de causis facimus, quod
ipse hoc à nobis petiit, & nos Ecclesiæ vicem miseram ex corde dole-
mus, veritati cœlesti omni modo testimonium perhibendum exi-
stimantes, ne omnis generis, Calvinistarum præsertim, corruptelas
tam liberè vagari permittamus, sed ipsas magis, quanto fieri potest
studio ac Zelo, oppugnare conemur. Qui enim pro virili illis non
resistit, is profectò approbat, & qui veritatem non defendit, re ipsa
opprimit, ut Christus inquit: Qui non est mecum, contra me est,
& qui non colligit mecum, dispergit. Qua autem hoc potissimum
ratione, ac quo modo fieri possit, aut debeat, cum communium de-
liberationum gratia conventus nulli amplius habeantur, vobis, Ma-
joribus nostris, omni observantia colendis, cogitandum relinqui-
mus. Æternus Pater Domini & Servatoris nostri JESU CHRISTI
Ecclesiæ suæ misereatur, vulnera nostra sanet, in veritate sua nos san-
ctificet, piam pacem largiri, Reverendamque D. T. cum toto Vene-
nerando Ministerio vestro, Fratribus nostris carissimis, quam diutis-
simè florentem & incolumem conservare dignetur. Luneburgi
XX. die Januarii Anno 96.

R. D. T.

Studiofiss.

SUPERINTENDENS, PASTORES &
TOTUM MINISTERIUM.

*Reverendo, Doctissimo & Clarissimo Viro, pietate, Virtute & Constan-
tia Zelo præstanti, Domino M. Andreae Pouchenio, Lübecensis Ecclesiæ Superin-
tendenti dignissimo, Domino, Amico & Fratri suo observando.*

Cum vero Controversia illa, semel agitata, nondum plane com-
posita esset, atque Orthodoxiæ Assertores variis modis calumniis o-
nerarentur, è re Ecclesiæ futurum censuerunt Theologi Wittebergensis,

ut Amplissimo Imperialis Lubecæ Senatui rem totam literis aperirent, Eumque rogarent, ut Theologorum suorum super hac controversia vota colligeret, universosque moneret, ut, quid ipsis videretur, libere exponerent, veritatemque cœlestem pro virili sua assererent ac tuerentur. Meretur vero *Scriptum* istud *Epistolicum* hîc legi, quo de gravissimorum Theologorum Zelo, prudentia eruditaque pietate conjuncto, eo melius singulis constare queat.

Gottes Gnade durch Christum/ neben Entbietung unserer willigen

Dienste zuvorn /

Edle / Ehrenveste / Hochgelährte / Achtbare / Hoch- und Wolweise /
insonders günstige Herren / und Freunde in Christo.

Welcher gestalt D. Samuel Suber in seinen spargirten Schmah-Schriften (seinem eigenen Gewissen / ja der Reichskündigen Wissenschaft zuwieder) uns allenthalben diffamire und austrage / als solten wir / der Theologischen Facultät Professores allhier / in dem hohen Artickel von der ewigen Gnaden-Wahl und Verordnung zur Seeligkeit / uns zu der gottlosen Lehre der Calvinisten begeben haben / mit untergemengten unmenschlichen Lasterungen / damit er unsere Personen und biß daher geführte reine Christliche Lehr und Bekänntniß / bey männiglich hohes und nieders Standes Personen verhaßt und Calvinischer Impietet verdächtig zu machen sich bemühet : Das ist E. E. Herrlichkeit und Gunsten ohne Zweifel ganz wol bewust / und fürnehmlich daher unverborgten / weil er etliche solcher unreinen Schrifften / beneben andern Evangelischen unserer Religions-Verwandten hohen Ständen / zugleich auch den Erbaren Frey- und Reichs-Städten im öffentlichen Druck dediciret / auch hin und wieder Exemplarien umbhergeschicket hat. Ob nun wol wir in unsern Herzen dessen versichert sind / daß er die geklagte Puncten in ewigkeit weder auff einem Synodo, noch freyem offenen Colloquio (darzu wir uns denn unsers Theils solenniter erbiethen thun) noch auch sonst / wie recht / über uns ausführen kan / und derowegen wir einen solchen Diffamanten / welcher / wie Landkündig / mehr seines Verleumdens / Lügens und Lästerns halber / als von wegen seiner irrigen Lehr / aus dem Hochlöblichen Churfürstenthum Sachsen verweist ist / einiger Antwort nicht wehrt achten : Dennoch aber und dieweil er uns vor dem ganzen Römischen Reich solcher-massen diffamiret / und mit überhäufften / zwar unerfindlichen / doch aber nicht jederman bekanten calumniën, die ohne das nach dem Sprichwort Calumniare audacter, semper aliquid hæret, in den Gemütern unberichteter Leute be-
hängen

hängen pflegen/ verschreyt machet. So haben wir in beygefügter Schrift unser Klares Bekändniß vor der ganken Christenheit gethan/ und beyde die Calvinische Greuel und Gotteslästerung/ so wol den Suberischen Schwarm/ deutlich verworffen/ darneben unsere in Gottes Wort/ und dem Christlichen Concordien-Buch wolgegründte Lehr mit unfehlbahren Zeugnissen des Heiligen Geistes/ als Pfeilern der Wahrheit/ ohne ungebührlichen Ruhm zu melden/ also befestiget/ daß auch der Hölle-Pforten nichts dagegen erhalten können. Wie wir dann unserer Lehre noch ferner Rechenschaft jedermänniglich so schriftlich/ und wieder D. Hubern auch mündlich und in der Person zu geben/ und unsere Sachen wieder Ihn durch Gottes Gnad auch inskünftige auszuführen entschlossen sind. Und dieweil D. Suber in seiner vermeinten Rettung-Schrift seine Klage/ wie allen und jeden Evangelischen Ständen des H. Römischen Reichs/ also auch allen löblichen Frey- und Reichs-Städten angebracht/ so ist für nöhtig geachtet worden/ zu Rettung unseres guten Nahmens/ vielmehr aber der reinen Christlichen Lehre/ in einem so hohen und vornehmen Artickel/ unsere Antwort oder Bekändniß gleicher Gestalt den Hoch- und Wolermeldeten Ständen öffentlich zu dediciren/ und in Druck zuzuschreiben/ und insonderheit E. E. H. und Gst. diß gebunden Exemplar zu präsentiren/ dienstlich und Christlich bittende/ dieselbe wolten aus Verlesung unsers beygefügten Bekändniß/ ob dem also sey/ wie Huber schreyet/ in wahrer Gottesfurcht erwegen/ auch unbeschwert die Verschaffung thun/ damit es von einem Ehrwürdigen Ministerio bey Euch in ihrem Conventu abgelesen/ censirt und E. E. Herrligkeit und Gunsten/ von demselben bey ihren Christlichen Gewissen warhaffter Bericht hinterbracht werde/ wie sie die Sach befinden/ ob wir dem Calvinismo im allergeringsten zugethan/ und ob solches mit rechten Bestandt aus unserer Lehre geschlossen werden könne/wollen wir gänzlich verhoffen/ es werden E. E. H. und Gst. sowol dero Prediger und Diener am Worte Gottes/ nach fleißiger Erwegung unseres Christlichen Bekändniß/ uns nicht allein in solchem Verdacht nicht haben/ sondern vielmehr sich Christlich erfreuen/ daß in diesem Hochlöblichen Churfürstenthumb/ wieder alle Rotten und Secten/ die gesunde Lehr des allein seligmachenden Göttlichen Worts erhalten und fortgepflanzt wird. Der Allmächtige Gott wolle Ewre löbliche Stadt/ beydes in der Kirchen und Policen/ väterlich segnen/ bey allem Guten erhalten/ und für allem Ubel behüten und bewahren. Demselben thun wir E. E. H. und Gst. hiemit zu väterlichem Schutz und aller seeligen Wohlfahrt

fahrt Leibes und der Seelen treulich empfehlen. Datum Wittenberg / den
9. Octobris, Anno 1597. E. Ehren. Herrlichkeit und Gunst.

Dienstwillige

DECANUS, SENIOR, und PROFESSORES der
Theologischen Facultät daselbst.

Denen Edlen / Ehrenvesten / Hochgelahrten / Achtbahren / Hoch- und
Wolweisen Herrn Burgermeister und Rathmannen der altlöblichen
Keiserlichen freyen Reichs - Stadt Lübeck: Unsern insonders
günstigen Herren und guten Freunden.

Nostros denique cum *Hamburgensibus* per literas ulterius fuisse
collocutos, ex *Responso* illo, quod jam subnectere placet, cognosci pot-
est. Dolendum vero est, literas quasdam amœbæas hodie in scriniis
nostris non reperiri, atq; proinde accuratiorem hujus Controversiæ
Historiam à nobis contexi haud posse. Quapropter ea L. B. accipiat
haud gravatim, quæ in nostris adhuc versantur manibus. Sequitur er-
go *Epistola Theologorum Hamburgensium* ad nostrum *Ministerium* perscripta:

Salutem in Christo, Salvatore nostro. Literas Vestras, Reverendi
& Clarissimi Viri, fratres in Christo honorandi, quibus nos secun-
dò ad conventum publicum in Controversia Huberiana cohorta-
mini, accepimus, consideratis etiam in vero Dei timore rationibus,
quibus vos moveri scribitis. Etsi vero non ita pridem Reveren-
dus Senior noster ad Clariss. D. Superintendentem Vestrum hac de
re sententiam nostram perscripsit, cujus responsionis ne verbo qui-
dem in vestris literis mentionem fieri miramur: tamen cum nos
denuo monere vobis placuerit, alteris etiam vestris literis non gra-
vatim nunc quoque respondemus. Et quoniam in extremo lite-
rarum vestrarum petitis, ut vobis disertè sine mora longa in Vero
Dei timore respondeamus, nolite dubitare, quin sponte nostra sine
hujusmodi obtestatione, quod conscientia, & officii nostri ratio fla-
gitaret, & rerum ac temporum occasio ferret, facturi essemus. Neq;
enim adeò hebetes, leves & inconstantes sumus, ut vel Ecclesiæ cer-
tamina non intelligamus, vel nullo Ecclesiæ periculo afficiamur,
aut veram sententiam coram adversariis nostris intrepide confiteri
non audeamus. Senium, curæ, labor Seniori nostro cum vestro
Superattendente communia sunt, quos & coævus ferè esse intelli-
mus, unde fieri non potest, ut uterque quovis momento ad quosli-
bet

bet incidentēs casus & labores promptus & expeditus sit. Sic igitur se res habet. Cum post discessum suum ex Academia Wittebergensi ad maritimas Ecclesias proficisci, earumque iudicium de sententia sua in doctrina de prædestinatione sciscitari decrevisset D. Huberus, in itinere ad nos quoque venit, afferens secum ex vicinia literas, quibus nostræ Ecclesiæ non vulgariter comendabatur, ipse quoque publico suo ad Senatum scripto Ecclesiæ nostræ suam deferbat operam. Verum cum Amplissimo nostro Senatui & Ministerio aliter visum esset, non multo post à nobis recessit. Interea vero, cum hic commorabatur, adiit nonnullos ex Concionatoribus, quibuscum de sua cum D. Collegis in Academia Wittebergensi controversia conferret. Inter alios me quoque, *Bernhardum Vaget*, convenit, cumque mihi de facie esset ignotus, & habitu tamen, aliisque signis, eum hominem nostri ordinis esse appareret, non potui non comiter, benigneque resalutare. Postea edito nomine, & indicata causa sui itineris, differentem eum de suo negotio placidè audi- vi, quæ in re nihil à me peccatum esse arbitror, cumque coram nobis omnibus causam suam exponendi sibi potestatem fieri peteret, Seniores nostrum adeundum dixi, mensæ eum nunquam adhibui, nec longis sermonibus domi meæ detinui, neque alibi cum illo conversatus sum, ut ejus potius metuerem offensionem, quam humanitatis meæ sperarem commendationem. Ego quoque *Johannes Schelbamerus* testor, etsi eum mensæ adhibui, me tamen in omni cum illo habito sermone seriò ipsum monuisse, ut Ecclesiæ parceret, nec ullo novo dogmate eam turbaret, audiendos quoque alios pios, graves, & eruditos Viros, quorum sanè iudicium de hac controversiâ non esset aspernandum, subjiciens illud Paulinum: *Spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur*. Quæ in re nihil præter officii mei rationem me fecisse reor. Accidit eò, quod cum Reverendus Senior noster tunc per valetudinem D. Huberum, pluribus Verbis negotium suum exponentem, audire non posset, nobis duobus & audiendi & respondendi, partes imposuerit. In hoc fatemur Colloquio nos asperius Huberum non tractasse, præsertim cum commemoratis exilii & itineris sui difficultatibus, & variis, quas perpessus esset, molestiis omni nobis asseveratione affirmaret, se propterea in hac maritima loca concessisse, ut si quæ in parte doctrinæ de prædestina-

stinatione secus sentiret, quam communis orthodoxa Ecclesiarum
nostrarum Confessio ferret, fraternè moneri, rectius informari, in
viam reduci, cum D. Collegis in gratiam redigi, & hoc modo exoptata
illa pax Ecclesiæ restitui posset. Hic sanè hominem ita summissè
(cor verò ejus inspicere non potuimus,) se Ecclesiarum nostrarum
judicio & Confessione subjicientem, inhumanè repellere, aut aver-
sari, prorsus alienum à charitate Christianâ putavimus. Adeò deniq;
commodè de prædestinatione loquebatur, ut quâ in parte à Formulâ
Concordiæ, & Confessione nostrarum Ecclesiarum publica dissentiret,
vix animadvertere liceret, nulla hic facta mentio universalis il-
lius Prædestinationis etiam incredulorum & impiorum, quod scilicet
illi omnes, pari quoque jure & ratione, sine ullo respectu & discrimi-
ne, sive in Ecclesiâ sint, sive extra Ecclesiam, sive credant in Christum,
sive non credant, sive agant pœnitentiam, sive in incredulitate, &
impiâ suâ vitâ perseverent, cum fidelibus & credentibus in Christum
propriè prædestinati, seu Electi, Sanctificati, justificati & ordinati ad
vitam æternam, dicendi essent. Etiam si DEUS illos omnes pro uni-
versa sua bonitate & misericordia pro electis habere & salvare voluis-
set, si credidissent in Christum, & in hac fide ad finem vitæ usque per-
severassent. Hic est honos ille, quem Hubero duo nos Pastores ex-
hibuimus, quod an nobis & Ecclesiæ nostræ probrosum esse possit,
hominibus prudentibus & candidis judicandum committimus. Quod
si aliter narret Huberus in suo illo *Hodæporico*, quod nemo nostrum vi-
dit, minus candidè nobiscum agit; Quod si sibi persuadet, nos pedi-
bus ivisse in ejus sententiâ, toto se Cœlo aberrare sciat. Postquam
verò à nobis discessit Huberus, & Professores Wittebergenses eum
apud nos fuisse intellexissent, fortassis etiam, quod *locum Superinten-*
dentis apud nos quæreretur, ad nos scriptum miserunt, quo totam
Controversiam dilucidè & perspicuè comprehenderunt, undè & sen-
tentiam illorum nostræ Confessioni & Formulæ Concordiæ confor-
mem esse perspeximus, & in eâ acquievimus. Post intervallum ali-
quod cum Calvinistarum errorem Professores Wittebergenses pro-
pugnare publicè declamitaret Huberus, moti eidem ad Ornatissimum
& Amplissimum nostrum Senatum literas misere, adjuncta confes-
sione sua de Articulo Prædestinationis, quibus petierunt, ut liberæ
hoc scriptum Concionatorum suorum censuræ subjiceret, & singulos
secun-

secundum conscientiam suam renuntiare juberet, numquid illud Calvinismum saperet. Hæc eadem scripta, & quidem ejusdem tenoris, ad Vestram Rempublicam & Ecclesiam missa esse non dubitamus. De hac confessione judicium nostrum Wittebergenfibus non ignotum esse speramus. Hic si initio controversiæ (ut jam, Viri Reverendi, propius ad rem veniamus) commune aliquod syngramma, à tribus hisce Ecclesiis editum fuisset, fortè Ecclesiæ non parum profuisset. Nunc vero cogitate, Reverendi fratres, postquam jam tantum temporis elapsum est, & contentio illa jam penè deferbuit, an ex usu Ecclesiæ futurum sit, iterum è cineribus ignem jam penè sopitum suscitare, & obducta jam aliquo modo Ecclesiæ vulnera illa refricare. Nobis certe cum in Ecclesia tum in Republica intempestivum videtur, nunc tandem convenire, & de integro malum illud quietiori nunc, quam antea, loco positum movere, & eruere, præsertim cum tot jam scripta contra Huberum exierint. At gloria- tur ille de Consensu Ecclesiarum nostrarum, aut saltem aliquorum in eis Concionatorum? Fecerunt idem & alii, unde & literæ ex celeberrimis Academiis nonnunquam ad nos missæ sunt, propterea tamen conventum publicum petendum, indicendum, & urgendum non censuimus. Quo tamen Ecclesiæ nostræ judicio nemini, scriptum aliquod privatim Huberi errori opposituro, præjudicare aut debemus aut volumus. Ad nos igitur quod attinet, Reverendi fratres, sic habetote, hoc tempore in Huberiano negotio conventum publicum, salvo vestro & aliorum judicio, minus necessarium & frugiferum esse arbitramur: tamen nos vobis animis & Confessione esse conjunctissimos, nec vel transversum unguem à veritate Verbi Divini, Formula Concordiæ, & recepta in Ecclesiis nostris Confessione, recedere. Scitote quoque, nos non minori ardore & Zelo, pro dono, unicuique à Deo concessio, (quod sine arrogantia dictum volumus) contra Pontificios, Calvinistas, Anabaptistas, & hujusmodi obstinatos hæreticos per Dei gratiam, secundum normam Verbi Divini, pugnare, quam quenquam vestrum. Quam ad vigilantiam & Zelum acrius nos excitant & exstimulant vicini Jesuitæ nostri, ignoscat Deus illis, qui propter fœdum lucrum foris eos fovent, deinde Calvinistæ, Anabaptistæ &c. qui se pio nostro cœtui, ut Sathan filiis Dei, immiscent. Hæc sunt, Reverendi

di & Clarissimi Viri, quæ, ut petitis, diserte & directè, re in timore Domini bene cogitata & deliberata, postremis vestris literis respondenda duximus, rogantes, ut omnia in bonam interpretemini partem, nec sinistri quicquam, de nostro erga vos animo, & conjunctione, suspicemini. Deus æternus Pater Domini nostri Jesu Christi vos & nos omnes in veritate verbi divini clementer conservet & confirmet, & Diaboli, ac impiorum, conatus & imposturas ab Ecclesiis nostris arceat & depellat. Benè & feliciter valete Viri & fratres charissimi, Hamburgi d. 17. Febr. Ao. 1599.

Vestri in Domino

SENIOR, PASTORES, & RELIQUI ECCLESIAE
HAMBURGENSIS MINISTRI.

*Reverendis & Clarissimis Viris, Pietate, Eruditione, & Zelo veritatis
divinae præstantibus, D. M. Andreae Pouchenio, Superintendenti, Seniori, Pa-
storibus, & reliquis Ecclesiae Dei Ministris, in inclita urbe Lubeca, Dominis,
Amicis, & Fratribus suis, in Christo colendis.*

Sed literarum nondum est finis. Prætermittere itaque haud possumus eximiam illam *Epistolam*, quam B. D. Polycarpus Lyserus, cui multum negotii faceßere haud erubuit D. Sam. Huberus, ad Presbyterium pariter *Lubecense* direxit, hujus tenoris :

S in Domino. Quod olim Vir Macedo D. Paulo dixit : Adjuva nos. Idem nunc me, Reverendi, Clarissimi & Pientissimi Viri, Domini, Amici & in Christo Fratres honorandi, vobis & aliis sinceris Theologis dicere, omninò statuitur. Turbas enim in hac nostra regione Huberus denuò excitare conatur novas, easque majores, quam quibus sedandis nos soli sufficere videamur. *Hale* quoque *Saxonum* (*) tales animorum distractiones tam inter verbi Ministros, quam

(*) Procul dubio hic respicit B. Auctor ad Jctum illum, Scabinatus Hallensis Affessor, D. Jo. Keckium, qui non solum Samuelis Huberi filium in sinu fovit, ac Liberis suis præfecit, sed etiam ipsius dogma acerrimè defendit, atque ob illud postea multa mala sibi inferri passus est, de quo videantur *Consil. Theol. Witteb. P. I. p. 654. sqq.* Andr. Carolus in *Memorabil. Eccles. Sec. XVII. C. LXVII. & LXXV.* Dn. D. Polyc. Lyserus in *Scripto Apologetico*, God. Arnoldo opposito, p. 98. *sqq.* Theologos Mansfeldenses A. 1610. sub Ephoriâ D. Christoph. Schlepneri, Synodum adversus *Huberianismum*, à Keckio incrassatum, coegisse, refert L. Jo. Gottfriedus Nicander in *Dissert. Synodali de Ecclesiâ Mansfeldiensi*, ad Ephes. IV. v. 11. *Isleb. 1674. lit. K. 2.*

quam alios, concitasse dicitur, ut verendum sit, eas tam facile removere non posse, nisi severè compescatur. *Aliarum* itaque etiam *Ecclesiarum* (*) Censuræ colligendæ, atque sic exteri quoque Theologi ad laboris societatem advocandi videntur, si fortassis illorum auctoritate homo iste in viam revocari posset. Hoc fine literas ad Inclytum Senatum vestrum dedi, subjecto studio petens, ut suorum Theologorum Judicium de hac Controversiâ secundum Scripturæ Canonem & Libri Concordiæ Normam deponere, illudque benignè ad me mittere dignetur. Quâ in re ut Vos vestram operam mihi, vel potius Ecclesiæ, haud gravatim locare, & judicium datum per occasionem commodam ad me mittere velitis, etiam atque etiam rogo. Video enim, Hominem istum nec cedere, neque conqviescere velle, nisi communibus Ecclesiæ Votis & suffragiis errasse convincatur. Si piæ memoriæ Superintendens vester, *D. Andreas Pouchenius*, adhuc superstes esset, (**) satis certo novi, quod magno Zelo nobis suppetias adversus hunc phanaticum hominem laturus esset. Verum ut idem de Vobis sperem, pietas jubet. Vobis vicissim mea studia & officia constabunt paratissima. Benè valete in Christo Jesu, qui sanctis vestris Laboribus benedicat. Dabantur Dresdæ, 10. Jul. A. 1604.

Vestr. Piet. Studiosiss.

POLYCARPUS LYSERUS, D.

Reverendis, pietate, doctrinâ & virtute præstantissimis Viris, Dn. Superintendenti, Seniori, & reliquis Ministris Ecclesiæ Christi, quæ in inclyta urbe Lubecâ colligitur, Dominis, Amicis & Fratribus in Christo honorandis.

D

Hic

(*) Et ecce ! forsan illo tempore quoque compellavit Theologos Mansfeldenses, quippe qui A. 1604. in Synodo adversus Huberum, moderante D. Christoph. Grunero, instituta, dogma ejus notarunt ac refutarunt, notante eodem Nicandro l. c. qui hæc de re ita commentator : Cui errori Theologi Orthodoxi, D. Polycarpus Lyserus, cum Collegis, maturè, præmissis tot admonitionibus & habitis Colloquiis, scriptis, obviam iverunt, NB. requisito ejus rei gratia & nostrorum Mansfeldensium Theologorum judicio.

(**) Meritissimum hunc Theologum A. 1600. Mense Octobri mortalitatem hanc deseruisse novimus. De cujus obitu sequentia in Epistol. Marbach. p. 789. à Val. Schachtio scripta inveniuntur : Superintendens Lubecensis, M. Pouchenius, ante mensem pie in Christo obdormivit, status istius urbis & Ecclesiæ satis deploratus est.

Hic ergo est Fasciculus Epistolarum, quas in Actis Ministerij Lubecensis inveni, inventasque nunc publicandas esse censui. Multa enim in illis contineri, quæ ad Historiam Controversiæ hujus pernoscendam facere poterunt, neminem inficias iturum esse arbitror. Et sanè acerbis deplorandum est lacrymis, quod hæc Disceptatio, de arduo doctrinæ cœlestis capite, tam vehementer primum agitata, nec tranquillè placidèque statim sopita fuerit, prout Dav. Chytræus speravit, in Epistol. Marbach. p. 743. ita scribens: Collegij Theologici in Wittebergensi Academia instaurati status pulcherrimus & florentissimus superiori anno fuit, qui nunc intestinis dissidiis fœdatur; sed amicè componere & Mediatores hoc Mense studuerunt. Ultimam non atrocius paulo post iterum erumpat. Eum verò haud vanum fuisse vatem, & quæ futura fuerunt, accuratè vidisse, eventus ipse luculenter comprobavit. Huberus siquidem tum literis, ad diversos Theologos exaratis, tum scriptis, variis in locis publicatis, tum colloquiis, hinc & indè institutis, sententiæ suæ Patronos conciliavit, ut propterea Leonb. Hutterus, in Epistol. Marbach. p. 757. non malè de Ejus molitionibus judicaverit: Germanica Confessio D. Huberi, Urselii nuper typis demandata, certè monstri aliquid alit, & ad movendas in Ecclesiis turbas, præclaras occasiones suppeditat. Dum enim imprudentiores, inq; hac controversiâ minus exercitati, Confessionem illam simpliciter accipiunt, in qua profecto rectius ille sentit, quam loquitur, neque inter dilectionem, vocationem, & electionem distinguere didicerunt; fit, ut pleriq; in Huberi sententiam, pedibus, quod ajunt, concedant, injustè ipsum damnatum clamitent, Ecclesias Misnicas, earumq; Doctores, gravi omnino præjudicio onerent. Cujus rei, *ἡ ἀπορροή* quædam, apud nonnullos Reipublicæ nostræ Advocatos, Viros aliqvi clarissimos, non sine dolore necesse videre habui, qui sola illa Confessione moti, ita mordicus causam Huberianam defendendam susceperunt, ut in ipsius sententiam quasi jurasse videantur. Cui assentitur Jo. Magirus, Ecclesiæ Studgard. Præpositus, in modò adductis Epistol. Marbach. p. 756. verissi-

est. Forsan autem ad pestem respicit, quæ A. 1597. Lubecam nostram occupaverat, de quâ idem Schachtius l. c. p. 772. In vicinis urbibus Saxoniciæ pestis fœvisimè grassatur, & Lubeca præsertim quotidie ultra 100. sepeliuntur. Plura de laudato Ephoro tradit B. Dn. D. Sam. Pomarius in Memoria renovatâ Form. Concordiæ, p. 56. sqq. Scripta ejus commemorabit Schediasma meum de Scriptis Theologorum Lubecensium; Ut eruditissimi Juvenis, Dn. Philippi Julii Rethmeieri, Historiam Ecclesiasticam Brunovicensem, quam parat, silentio prætermittam, in illâ enim varia, quæ ab eo Brunovicæ gesta fuere, relatam iri judico.

verissimè de eo judicans: *Huberum quod attinet, nihil spei video, est mihi notum hominis ingenium, opinionis semel conceptæ tenacissimum, ad ejusq. propagationem ardentissimum. Audio, ejectum è Saxoniâ Electorali, circumcursitare & quærere Patronos & præla, ut suos collegas non jam Calvinismi, sed Saracenismi publicè proclamet & reos agat: in tantam, ut fertur, exarsit rabiem. Nisi conatibus ejus obstiterit Dominus, dabit maximas in Ecclesiâ turbas, & offendicula offendiculis cumulabit. Prætermitto reliqua scripta, quæ adversus D. Hunnium & D. Osiandrum evulgavit, (vid. Epistol. Marbach. p. 765. & 772.) atque inquieti sui turbulentique ingenii Testimonia esse voluit. Nec pluribus persequi animus est illud litigium, quod inter fratres, Wirtembergicos puta & Rostochienses, concitavit, atque magno studio erat componendum, de quo Jac. Heilbrunnerus in Epistol. Marbach. p. 759. aliisque scitu non indignis hæc memoriæ prodidit: De Controversia Huberiana à D. Doctore Hunnio nostro crebras accipio literas, ex quibus intelligo Consensum inter Theologos Wirtembergicos & Rostochianos, quem aliquo modo turbaverat Huberus, de novo initum & confirmatum esse: Jamq. inter hos & Huberi novam orituram concertationem propter intempestivam consensus isthuc initi evulgationem, quam illi contra datam fidem ab Hubero factam esse haud obscure ostendunt. Hic Erpbordiae Concionem Rostochii habitam typis evulgaturus dicitur. Quo sine illud fiat, facile est divinare. Sed ipse quoque Deus, qui pro sapientia sua nunquam in Ecclesia hæreses oriri permittit, ut, qui probati, manifesti fiant, 1. Cor. XI. 19. hujus hominis conatus infringendos depri-mendosque esse censuit, quapropter, cum ei è Saxonia emigrandum esset, dogma ipsius à diversarum Ecclesiarum Antistitibus non modo fuit rejectum, sed nec ipse Huberus in Saxonia postea pedem figere, auresque patulas invenire potuit. Id quod verbis Helvici Garthii, dignissimi Aegid. Hunnii Generi, quæ in Epistol. Marbach. p. 809. leguntur, & hunc in modum fluunt, probari potest: Huberus quidem de novo aliquid molitur, sed frustra. Intellecto obitu Electoris nostri (Christiani scil. II. qui apoplexia correptus d. 23. Junii 1611. diem suum obiit) rectè Dresdam se contulit. Petiit à novo Electore, ejusque Consiliariis, ut audiretur & Disputationi cum Theologis Electoralibus adhiberetur. Jactavit suam longevitatem, & adversariis suis defunctis, hinc causæ suæ bonitatem asserere voluit. Addidit insuper calumnias: Omnes quotquot jam in Electoratu essent, Theologos esse Calvinianos. Id se monuisse jam ante non semel, & adhuc monere. Scilicet putat ineptus homo, nos omnes esse asinos, quos ille solus, præceptoribus nostris à Do-*

mino ex hac vita evocatis, equitare velit. Sed responsum fuit homini: Causam satis, vi-
vo Administratore Electoratus Saxonie, esse cognitam, ipsum iudicio & consensu ordinum
ex hisce regionibus ejectum, & calumnias ejus toti orbi Christiano esse notissimas.
Quare eo, unde concesserit, redire debeat. Ita re infecta vetus suum latibulum re-
petere coactus fuit. Dominus vero à perverso atque ABSURDO hoc Homine
(sicut ex II. Thess. III. Socer meus precari solitus fuit) clementissime Ecclesiam suam
tandem liberet, Amen. Sam. vero Huberum postea apud Goslarienses vixisse,
atque Ostervvichii An. 1624. vitam suam finivisse, referunt scriptores,
pluraque de eo se traditurum esse, in Antiquitatibus Ecclesiasticis Gosla-
riensibus Diplomaticis, fidem fecit M. Job. Mich. Heineccius Ecclesiastes Gos-
lariensis, in Historica Relatione, Germanico idiomate, A. 1704. edita, de Statu
Ecclesie Goslariensis, p. 80. Sed hæc, quæ ad Historiam Huberianismi aliquo
modo pertinere mihi visa sunt, sufficiant, quibus ea addi possunt,
quæ Luc. Osiander in Epit. Hist. Eccles. Cent. XVI. Lib. IV. Cap. XLV. p. 1090.
sq. & Casp. Sagittarius in Introduct. in Histor. Ecclesiast. p. 981. sq. notarunt,
& huic argumento illustrando inservire possunt. Sequitur nunc
Censura illa, à Reverendo nostro Presbyterio, Interprete, (quantum ego
quidem judicare possum) M. Andrea Pouchenio, facta, atque Dogma
Huberi erudite accurateque impugnans, ubi tamen me cum ignarissimis
prorsus scire ingenuè profiteor, num illa, ipso adhuc Pouchenio
vivente, num vero post ejus placidum discessum, acceptis à Lysero
literis, fuerit transmissa. Quicquid ejus rei sit, rem minime malam
me facturum esse arbitratus sum, si eandem, licet prolixam valde,
jam exhibuero.

CLASSIS SECUNDA

complectitur

Responsum & Censuram Ministerii Ecclesie Lubecensis, de Dogmate
D. Huberi, quo contra Verbum Dei, doctrinam Lutheri, & Formulam Concor-
diæ, futiliter & falso contendit, Universalem esse Prædestinationem omnium ho-
minum, sive credentium, sive non credentium in Christum, ad salutem & vi-
tam eternam, juxta Verbum Dei, & Formulam Concordiæ quid cen-
sendum, à Theologis Wittebergensibus ei proposito.

PRÆFATIO.

In enarrabili DEI beneficio in Ecclesiis Christi veram & in-
corruptam Augustanam Confessionem, sine corruptelis Do-
ctrinæ

doctrinæ cœlestis constanter & sine sophistica amplectentibus hæc-
 nus concessum est, ut in summo necessarioque dogmate, de
 æterna & gratuita Prædestinatione Filiorum DEi ad vitam æ-
 ternam, nullæ obortæ sunt turbæ publicæ per ullos phanaticos, sed
 sententia hujus Doctrinæ veræ simpliciter & fideliter ab exordio re-
 velati Evangelii, retenta sit sine dissensione à docentibus, ultra
 hominum memoriam. Verum nostra hæc delira & impudente æ-
 tate postrema mundi, ubi omnia dogmata divina præcipua plus-
 quam Vatiniano Odio Satan per levia ingenia adoritur & oppugnat,
 finem suum præ foribus esse intelligens, eo rabiosius in Ecclesiam
 Christi desæviens, pacem & confessionem de hac doctrina Eccle-
 siæ sanctæ invidens, per nonnullos quosdam Theologos, leves &
 veritatis non satis studiosos, conatus est, Prædestinationis Articulum
 summum in quæstionem vocare, ita ut pertimescendum esset, ne,
 semel mota hac gravi disputatione, posterius malum hoc, semel conci-
 tatum, & Ecclesiæ vulnera infligi cœpta, ut plerumque fit, auge-
 rentur. Igitur ea in Ecclesia Christi prudenter inita est via, ut de
 hac doctrina Prædestinationis omnis Disputationis posteris in For-
 mula Concordiæ juxta Scripturam sacram ansa præcideretur, & ve-
 ra sententia omnibus ita illustraretur, diserteque repeteretur, & o-
 mnes alienæ & periculosa & falsa de ea opiniones notarentur, &
 inde excluderentur. Cum itaque sectæ nonnullæ impiæ, quæ post
 D. Lutheri obitum Ecclesiam corripuerunt, in Formula Concordiæ
 explicatu necessaria judicarentur, utile Ecclesiæ salutareque simul
 existimatum est, ut piis Theologis, qui summa fide veritatem cœle-
 stem sonabant, scribendæ Formulæ Concordiæ onus necessarium
 injungeretur, in qua præter cætera capita Doctrinæ Christianæ nec
 prædestinationis Articulus præteriretur, sed eadem opera toti po-
 steritati serviretur, tranquillitati Ecclesiæ opera daretur, contra
 periculosa de eo suboritura aliquando certamina. Et, si qua ex impro-
 viso secutura alicubi essent, statim in prima herba Zizania ea oppri-
 merentur, & antequam vires acquirerent, expellerentur. Ac per Dei
 gratiam ea ratione factum est, ut in Doctrina hac pax Ecclesiæ sa-
 lutaris conservata fuerit hætenus. Infelici autem sidere postea
 ex Bernensi Ecclesia Helvetiæ in Germaniam venit quidam, *Samuel*
Huberus, homo impotentis ingenii, & magis turbis dandis in Ecclesia,
 quam

quam tollendis natus, qui falso simulato consensu cum reformatis Ecclesiis Evangelicis, seu Lutheranis, ut vocantur, puram Doctrinam Augustanæ Confessionis amplectentibus & profitentibus, tanquam exulet, extorris ex Helvetia ob Calvinismum à se ibi reprehensum, initio sub Illustrissimo Principe Wirtembergensi locum sortitus est, ubi ingenium suum male sanum haud longe post non obscure prodidit, & statim publicè tam in Disputationibus, quam privatis etiam Colloquiis testatus est, se prædestinationem ad vitam æternam, non particularem illam cum Ecclesiis, Formulam Concordiæ profitentibus, & scripta Lutheri, & aliorum, cum iis congruentia amplectentibus, statuere, & credere juxta Verbum Dei (quod solum unicuique veritatis est fundamentum) sed eò usque sine sacra Scriptura effrons & amens progressus est, ut prædestinationem contendere cœperit universalem esse omnium hominum, sive in Ecclesia, sive extra eam sint, sive habeant & audiant verbum Dei, sive non, sive in Christum credant, sive non. Et se verè pro vertumino vano gessit, ut modo se juxta Formulam Concordiæ & sententiam Confessionis Augustanæ doctrinam veram seriò amplecti, religiose & sanctè testaretur, modo quasi sui oblitus illico diversum, sine dissimulatione se à Formula Concordiæ *dis dicat παρὰ* dissentire, testaretur, ut sic astu omnes delusos, sicut restandem ostendit, sceleratè homines falleret: Provoco ad Historiam Actorum Tübingensium, quæ de his artificiis D. Huberi locupletissimè testantur. Post & illud simul consecutum est, ut cum schola Wittebergensis in Electoratu Saxonico, Calvinianis & aliis blasphemis phanaticorum Spirituum, per Dei gratiam ex inopinatò purganda esset, & restituenda primo, qui, Luthero vivente, fuit & nitori & sinceritati suæ, ut & D. Huberus inter tantarum rerum gestores locum aliquem, magno cum damno Ecclesiæ & infelicitè per nimiam credulitatem, Helvetico homini periculosè habitam, sortiretur, iterum nunc sanctè protestatus est, se in omnibus doctrinæ cœlestis articulis, tum nominatim de prædestinatione, juxta Formulam Concordiæ cum Collegis suis idem planè consentire, & ut tanto perniciosius istic omnes ad hunc modum falleret Theologos, factum & illud est, cum gradu D. Theologiæ à Wittebergensibus post ornaretur, publicè in Formulam Concordiæ citra omnem pudorem & occultationem Dei nomine invo-

invocato irreligiosissimè, in conspectu & corona maxima doctissimo-
rum Virorum multorum juravit, & sic palam testatum faceret, non
vereri se vanissimorum hominum more & lege vel juramentis ma-
la cum Conscientia præstitis credulos fallere. Non multo autem
post, testantibus id ipsis Wittebergensibus, contra jus jurandum pu-
blicè præstitum, ipsis litem acerbissimam movit, & formulam Con-
cordiæ hostiliter odisse, detestari & insectari rursus cœpit, donec cœ-
lum terræ misceret, exitioso classico in Ecclesia excitato. Nec
clam est, quantos labores hisce malis sanandis, cum Tubingen-
ses, tum Wittebergenses, Lipsienses & Jenenses Theologi, una cum
Illustrissimo Principe D. Friderico Wilhelmo, Saxoniam superio-
rem pie administrante, impenderint, ne quidquam, quod quopiam
modo malis hisce corrigendis esset, omitterent, ut Huberus in ve-
ram viam à deliriis suis vanis revocaretur, sed oleum & operam in
hoc sanando hominis monstro luserunt, ut res ipsa manifestavit,
nullis admonitionibus & institutionibus piorum locum eo relin-
quente. Dum igitur res ipsa poposcit, ut periclitanti veritati con-
tra D. Huberum necessario succurrendum esset à Wittebergensibus,
contra perjurium suum collegam, hunc furoris & amentiae plenum
& in mentem reprobam, sine omni spe resipiscentiae, suo testimo-
nio manifestè traditum, quam multis insanis incrustationibus im-
piae suae & explosae sententiae, & abominandae hæreseos, impuden-
tissimisque Verbi DEI depravationibus furiosis, indomiti instar apri
æstuavit. Nullis autem, quæ confidenter & pro sola autoritate sua
dicit, ullis veris testimoniis confirmat, præceptorem illum suum
Midiam imitatus, *Calumniare audacter, semper aliquid hæret.* Et simul
post tot famosos & calumniosos libros, quos iratus evomuit potius
quam scripsit, de ficta sua & commentitia hac Ecclesiæque Christi
omnibus temporibus ignota, prædestinatione universorum homi-
num ad salutem, non puduit nec reveritus est dicere, etiam Judæo-
rum & impiorum Turcarum, Cannibalorum, Caligulae, Neronis &
Ethnicorum prædestinationem esse communem, nedum solorum in
Christum perseveranter tantum credentium, ut Formula Concordiæ,
cum verbo DEI, perspicuè loquitur. Et eo simul impudentiae pro-
vectus est, ut Ecclesiæ Christi judicio impiam hanc suam sententiam
& scripta stupidè submiserit, ratus Ecclesiæ Christi veræ Do-
ctores

Et orēs sic fungos & stipites esse, qvi non valeant ejus affanias & nugas à veritate, divinitus in verbo sacro revelata, & in Ecclesiæ confessionibus & Formula Concordiæ toties repetita, dignoscere. Volentes igitur nolentes compulsi sunt Wittebergenſes, cum veritati ſententiæ ſuæ non diffiderent, aut nec cenſuram Eccleſiæ veræ pertimeſcere viderentur, idem contra eum facere, ne paterentur, ſe Huberianis calumniis in ſuſpicionem impiæ doctrinæ apud qvempiam rapi. Proindè & ipſi expetiverunt ab omnibus Eccleſiis ſinceris & orthodoxis urbium Imperalium, quæ Auguſtanam Confeſſionem conſtanter retinent, ad quas ante eos D. Huberus impudenter confugerat & provocaverat, ut de ſuâ Confeſſione, quam Wittebergenſes de Prædeſtinatione una ad eaſdem Eccleſias miſerunt, cenſuram ſuam & judicium è Verbo DEi & Formula Concordiæ de doctrina ſua de prædeſtinatione ferrent. Et præcipuè de duobus hiſce pronuntiarent capitibus, primo de doctrina Prædeſtinationis, quam Wittebergenſes, juxta Verbum DEi & formulam Concordiæ contra D. Huberum in propoſito libro hoc profitentur, veramne aut falſam eam judicent, juxta Huberi diras execrationes & calumnias. Deinde quia more ſuo conſveto D. Huberus Wittebergenſium Confeſſionem, & doctrinam de prædeſtinatione Calvinismi in hoc Argumento inſimulat, liberè de eo quoque pronuntiari ab Eccleſiis Urbium Imperialium rogant, num quid ipſis vel tantillum in hoc Articulo doctrinæ cum Calvinianis commune ſit. Cum itaque Ampliſſimus & Prudentiſſimus Senatus noſter, à Theologis Wittebergenſibus rogatus, de utroque hoc capite nobis ſententiam dicere, & verum de hiſce teſtari, eique teſtimonium perhibere, gravitate pia demandavit, lege Dei nos conſtringi & teneri intelleximus. Et non alio conſilio, in vero timore & invocatione Dei, hanc demandatam nobis operam ſubmiſſe ſuſcepimus, ut veritatem de hiſce rebus, coram Eccleſia & Deo, teſtificaremur; & Deum per Chriſtum rogamus, ut veritatem ſuam inter nos clementer conſervet, nec novis certaminibus, diſtractionibus, litibus & οὐρρᾶξις periculosis, concordiam Eccleſiæ ſuæ hiſce poſtremis temporibus, inter docentes in conjunctis hiſce Eccleſiis, ſcindi, & turbari ſinat. Igitur, quanta brevitate poterimus, in hoc toto & arduo ſerioque negotio, & redditione noſtri judicii, deſungemur, ſecuturi ſeriem eandem rerum à Wittebergenſibus

sibus in Confessione sua traditarum observatam, ut singula eo minore labore cum scripto Theologorum Wittebergenfium conferri, & ad verum usum, cui serviunt, accommodari possint; præcipiente Spiritu Sancto 1. Petr. 3. parati semper estote ad reddendam rationem, omni eam à vobis poscenti, ejus spei, quæ in vobis est. Et ut à linea rem ipsam piè ordiamur, initio à Wittebergenfibus aliquot paginis ad fideliter erudiendum Lectorem docilem, & rei momenta fideliter nosse cupientem, de moti totius certaminis hujus principali, & vero statu eo ordine ab illis tota re proposita, ut fideliter & distinctè ostendant, quæ in hac tota controversia, partibus dimicantibus in quæstionem veniant, & quæ extra omnem litem ita sint posita, ut de iis nihil omnino disceptationis iis sit. Quæ admonitio planè necessaria est, ad versuti adversarii D. Huberi crebras tergiversationes denudandas, quibus in hac tota controversia, subindè statum verum controversiæ transponendo, vel deserto, vel callidè aliis occultato, extra oleas improbè evagatur, ea prætexens, quæ revera inter partes controversa non sunt, ut sic nimium credulo vel imperito Lectori & Auditori, à statu seu scopo vero versutè abducto, faciliùs Huberus imponat, & fucum faciat, quod num viri boni sit, causam necessariam sine dolo bona fide agentis, judicium Lectori relinqvemus. Qui autem verum statum de quæstione totius hujus certaminis rectè cognoscere cupit, & ubi in hac causa pes contra Huberum figendus, & quæ in tota lite mota intuenda sint, qui rem ipsam accuratiùs æstimare volet, diligenter meminerit, qui diverticula omnia vafri & effrontis adversarii evitare volet, id in quæstionem præcipuè partibus venire, & controversum esse, ut à Wittebergenfibus perspicuè describitur, cogitabit. Num videlicet universalis sit prædestinatio seu electio omnium hominum sine differentiâ & discrimine ad vitam æternam, sive in Christum credant, sive non credant, adeò ut extra electionem & ordinationem divinam ad salutem, non judicandus aut habendus sit, etiam Judas, Nero, Heliogabalus, Cicero, Socrates, & quivis alius Ethnicus, quod cum verbo DEi *ὅτι Ἀγὰ πᾶσιν*, manifestè pugnat, ut clarissimè à Wittebergenfibus evincitur. Et ne Huberus, pro vanitate sua, hoc inficias eat, nec sibi falso tribui qveritetur, ut mercatu Lipsico vernali An. 97. fecit in confessione sua de Prædestinatione universalis repetita, & denuò sparsa, editionis loco ac Typographi nomine suo more

studiose occultato : Statum verum esse hunc totius controversiæ, Huberi verbis, audi, de hac ipsa re, verum testantis in responso suo ad Tubingenses Theologos, parte secunda Actorum Tubingensium p. 74. Atque (ait ipse Huberus) hinc celare non possum, improbari à vobis doctrinam de universali electione hanc, quod DEus omnes homines ad vitam elegerit, sive credant, sive non. Item quod DEus omnes homines etiam nunquam credituros in Christum ad vitam elegerit. Et in assertione sua germanica p. 37. ait, novam esse linguam, imo pronuntiatum falsum esse nugatur, si asseratur, DEum eligere credentes: Imò DEum elegisse tantum incredulos, quales omnes naturâ sumus. Et in scripto ad Ambergenses illud confirmat sine omni pudore & conscientia, inqviens: Universum humanum genus (atque sic non minus Turcas & Judæos reprobos filios DEI hostes, quam fideles) ἐκλεκτὸν hominum γένος esse. Quid? quod in Actorum Huberianorum p. 99. sic amenter evomit, nec phrasi, nec re, scripturæ consonum esse, eligi ad vitam credentes, & esse phrasin eam à sacris literis alienam, quod DEus credentes ad vitam æternam elegerit: Formula Concordiæ coram affirmat folio 590. segmento 12. DEus Pater in æterno suo consilio decrevit, quod præter eos, qui filium ejus JESUM agnoscunt, & in eum verè credunt, neminem salvum facere velit. Et pag. 759. æterna electio vel prædestinatio DEI ad salutem non simul ad bonos & malos pertinet, sed tantum ad filios DEI, qui ad vitam æternam consequendam electi & ordinati sunt, priusquam mundi fundamenta jacerentur. Desinemus hanc partem longius persequi, cum hæc sufficiant ad statum Huberianum cognoscendum coram omnibus piis, quibus seriò cordi est, verum nosse statum controversiæ, pro quo arma stultè & impiè sumit Huberus, nominis & famæ alicujus tantummodo aucupandæ gratia, Hephestionis exemplum imitatus, qui, ut nomen aliquod apud posteros sibi faceret, Ephesinæ Dianæ templum incendio abolevit. Et nos toto pectore id somnium Huberi coram Ecclesia & Deo detestamur, & omnibus diris devovemus, Ecclesiisque nostris eum statum ignotum omnibus temporibus fuisse hætenus testamur, affirmamusque, falso & contra conscientiam ab Hubero Wittebergen-sibus tribui, eos docere electionem, juxta Calvinianorum sententiam, particularem (ut Huberus inscitè colligit, & ipsis affricat immerito)

ut qui contendunt & velint, à Deo absoluto quodam & irrevocabili decreto & beneplacito occulto, paucos duntaxat homines ad vitam æternam prædestinatos esse, hosque sic adamantino quodam decreto confirmatos & circumvallatos esse, & planè irrevocabili, ut semel ad vitam æternam ordinati, nulla impœnitentia, incredulitate, & peccatorum, quantumvis mortalium, atrocitate & turpitudine, electione Dei rursus excidere & perire possint. Reliquos autem omnes homines Deum ad æternam condemnationem immutabiliter prædestinasse eâ lege, ut nulla salutis ratio adipiscendæ iis relicta sit, nam non toti mundo Redemptorem & Salvatorem à Deo Patre datū esse, nec pro omnium hominum peccatis expiandis aut pro redemptione ac salute omnium mortalium, sed tantum pro electis satisfecisse, & λύτρον Deo persolvisse. Quod planè Scripturæ sacræ refragatur, ut 1. Cor. 9. ex his Apostoli verbis manifestè constat: Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. Et Paulus suo Exemplo de lapsu tristissimo hic contradicit Calviniano furori. Post hæc sine verborum ambagibus denuo Hubero ab iis ostenditur, quod verus status certaminis, de quo inter Wittebergenses & eum non conveniat, sed disceptetur, hic sit, ut jam diximus. Num Deus actu & ipso opere, seu revera in Christo omnes homines ad vitam æternam prædestinaverit, ordinaverit, elegerit, sive ii in Christum credant, sive non credant, & an proprie πρώτως seu κυρίως juxta Sancti Spiritus phrasin doceat, si quis dicat, Deum elegisse omnes homines ad salutem seu vitam æternam, imprimis autem: Verane sit phrasis hæc, si quisquam etiam adjecta impudenti hac & impia clausula Huberiana doceat, esse pariter omnes homines ad salutem indiscriminatim prædestinatos, sive credant sive non credant in Christum. Et addunt Wittebergenses, Huberum simul contendere has phrasēs proprias esse, & planè congruere cum scriptura sacra, etiamsi addatur hæc clausula, scilicet homines sive credant, sive non credant. Wittebergenses verò contra hæc respondent, ne agere se captiosè palam testentur, primam locutionem *veram*, quæ de omnium hominum electione ab Hubero dicitur, si de universali dilectione, voluntate antecedente, consilio & Dei beneplacito clementi, & de desiderio Dei erga omnium hominum salutem intelligatur

tur & explicetur, & remotis clausulis Huberianis sive credant in Christum sive fide in eum destituantur, usurpetur, & opponatur doctrinæ Calvinianæ, non pro impia habendam esse, nec simpliciter explodendam: quanquam verè sit impropria, nec scriptura ad eum modum de prædestinatione unquam loquatur. Si verò addatur hæc phrasis Huberi impia, omnes homines à Deo simul esse electos ad vitam æternam, simpliciter eam damnant, ut alienam à doctrina Evangelii, quod Prophetæ, Christus & Apostoli tradiderunt, & nostro hoc seculo à Deo Ministerio Lutheri clementer patefactum & in lucem reductum est, sed esse eam phrasin vocem falli cujusdam Evangelii, in cerebro Huberi, & similium Spirituum recens enati, & nuper admodum, sine Spiritu Sancto patefacti: ad quem modum nemo eorum Theologorum etiam (qui phrasi universalis electionis aliquando incommodius usi sunt) unquam sit locutus. In his omnibus nos Wittebergenfibus per omnia ὁμοψήφως esse profiteamur contra Huberum, cujus nugas, contrarias planè, toto pectore detestamur, una cum omnibus illis, qui hisce verbis & sententiæ Huberi dolosè colludunt. Et contra docemus, non longius patere prædestinationis statum, quam justificationis, nec eam tam latè vagari ac vocationis, teste Christo Matth. XXII. Multi sunt vocati, pauci verò electi; idque non DEi culpa aliqua, sed solum hominum vocatorum, non obedientium vocationi sed refragantium, non agentium pœnitentiam, nec in Christum credentium perseveranter & finaliter, ut dicitur, Ebr. 10. justus autem meus ex fide vivit, quod si subvertit se, non placebit animæ meæ. Et Ebr. 11. Sine fide impossibile est placere DEo. Et quæ Wittebergenfes de statu & phrasi Huberi piè commemorant, ea pluribus ejus verbis & locutionibus probant, ut verè cœcutientis sit, aut totius controversiæ ignari, si quis Hubero in his subscribat. Utinam idem & æqualis candor Huberi quoque sit, qui Wittebergenfium est in demonstrandis & confirmandis illis, quæ in Wittebergenfibus multis verbis mendax passim criminatur & sine causa culpatur. Quod verò Wittebergenfes de Huberi calumniis conqueruntur, quibus eos passim ad omnes deferat, ut qui Evangelium de gratiâ DEi, & de hominum ad salutem Prædestinatione, contentur obscurare, funditus delere & depravare: Ad id respondemus simpliciter: Magnum quidem id Huberi visum iri verbum, si verum dice-

diceret, & testatum redderet palam, quibus verbis, & ubi id à Wittebergenſibus doceatur. Nec ſolum, modo ſic nude calumnianti Hubero, nil verò eorum, quæ dicit rectè, diſertè & clarè ſimul probanti, à cordato quopiam fides habebitur. Merito igitur ex eo Wittebergenſes quærunť : quodnam Evangelium de Prædeſtinatione Huberus intelligat à Wittebergenſibus depravari ? Num igitur viri boni loco habendus ſit Huberus, niſi palam fecerit hoc, quod iis tam pleno & impudenti gutture ſine fronte calumnioſe affricat, quis non magnoperè dubitet, ſi in aliis impudenter ſic quidque accuſare & comminſci pro arbitrio ſufficiat, quamdiu vel optimus quiſque erit innocens ? Merito igitur crimen mendacii & blaſphemiæ in eum regeritur, dum blaſphemè dictitat, à Deo indifcriminatim omnes homines ſimul ad vitam prædeſtinatos eſſe, ſive in Chriſtum credant, ſive non credant. Id enim cum nullo Evangelio vel in V. T. per Patriarchas & Prophetas, vel in N. T. per Chriſtum & Apoſtolos tradito, conſentit. Et Lutherus verboſè ex profeſſo Tom. 2. germ. Jenenſ. Anno Chriſti 23. id refutat in explicatione quæſtionis, an quiſquam, ſine fide defunctus, ſalvetur, & evidentibus & firmis testimoniis ſcripturæ confirmat, nec velle nec poſſe DEum quenquam ſalvum facere ſine fide, ut Marci ultimo capite : Qui non crediderit, condemnabitur. Ebr. ii. Impoſſibile eſt ſine fide DEo placere. Joh. 3. Niſi quis renatus fuerit ex Spiritu & aquâ, non poteſt introire in Regnum DEi. Qui non credit, jam judicatus eſt. Si itaque ſine fide DEus quenquam ſalvaret, contra verbum ſuum ageret, ſequè ipſum mendacii argueret, quantum igitur à veritate divina diſſidet, DEum mentiri poſſe, tam fieri non poteſt, ut ſalvet quenquam ſine fide. Hoc clarum & intellectu facile, & perſpicuum eſt. Et approbamus corde & ore omnia & ſingula, quæ Wittebergenſes in prima huius libri ſui parte eruditè & piè contra Huberum amentem ediſſerunt, quæ ipſis cum Hubero in quæſtione verſantur, & quæ ſimul planè ad hanc litem non pertinent, quibus maxima pars technarum Huberi detegitur, & refellitur, quibus credulum iſ lectorem nequiter & calumnioſè in toto ſuo putido hoc & impio dogmate de prædeſtinatione univerſali circumvenit inque fraudem pellicit. Ne à quopiam ignoretur verus & cardinalis ſtatus controverſiæ Huberi de prædeſtinatione, in quovis capite totius certaminis, quod Wittebergenſibus orthodoxam fidem profiten-

tibus intercedit cum ipso Hubero falsam, & impiam sententiam proficiente, & in hac tota controversia universalem æternam Dei electionem omnium, & quorumvis etiam Ethnicorum, extra Ecclesiam Dei versantium, non habentium, nec recipientium verbum Dei, quo ad Regnum DEI & salutem vocemur, quales sunt Cannibali, Atticus, Scipio, Xerxes, Cicero, quos Cinglius quoque salvandis annumerat cum D. Hubero contra verbum Dei. Quam partem de statu & non statu causæ usq; ad paginas integras septem Wittebergenses extrahunt, & de illis sentimus, ea omnia convenire nostrarum cum Ecclesiarum confessione tradita in Formula Concordiæ, & Lutheri Scriptis pronuntiamus. In Hubero autem diversum deprehendimus, ut qui à nostrarum Ecclesiarum confessionibus, & pia nostrorum sollicitudine, in Formula Concordiæ è Verbo Dei traditis, & à Doctrina D. Lutheri, à quo in hoc capite de Electione seu de prædestinatione Huberus totus dissentit, & ea nugaciter comminiscitur, & in Ecclesias nostras per vim, plusque quam dictatoria quadam autoritate invehere sibi arrogat, eaque pro catholicis reputat, propriè & univocè loquendo, quæ hactenus nemo sincerus Theologus pro sanis & orthodoxis phrasibus & dogmatibus in Ecclesia Christi habuit. Hæc igitur Huberiana nugamenta cui arrident, re ipsa palam omnibus testatum facit, se nunquam nostrarum Ecclesiarum reformatarum, quæ puram Verbi DEI doctrinam, & incorruptam Augustanam Confessionem, & formulam Concordiæ & doctrinam Lutheri constanter amplectuntur & profitentur, rectè intellexisse, nec scripta & sententiam earum à longe unquam cognovisse, aut per transennam salutasse, sed esse revera de numero vertumnorum hujus seculi nostri, qui libertatem infinitam & impiam sibi vendicant & tribuunt, quodvis spargendi nec ulli se confessioni certæ ex animo addixerunt, non secus ac si, in rebus ludicris, astragalis impune alios decipiant, & circumveniant simplices isto suo, *καὶ τὰ καὶ τὰ*, multo irreligiosiores Ethnicis, qui cane & angui pejus oderunt τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ ψεύδεσθαι, quibusque illud Medii allube-
scit: *Calumniare audacter, semper aliquid hæret.* Hisce 14. Capitibus, quæ annotantur de statu, à certamine clarè remotis & præcis, ut constet, quid in lite sit positum Wittebergensibus cum adversario suo Hubero, status vere est in hisce sic perspicue & propriè positus, ut

ut rectè & ingenuè sine verborum ullis ambagibus rotundè & rectè Wittebergenses declarant, sicut res ipsa evidenter testatur. Num scilicet Deus actu & verè opere ipso prædestinarit, ordinarit, & ad vitam æternam elegerit pariter omnes & quoslibet homines indiscriminatum, sive in Christum credant, sive nunquam fide Christum apprehendant. Et num hæc sit propria loquendi ratio & phrasis scripturæ sacræ vel Spiritus Sancti, si quis affirmet, Deum in Christo omnes promiscuè homines elegisse: Et imprimis, si adjiciatur impia & blasphema clausula hæc Huberiana, sive ipsi in Christum credant, sive non credant. Utrumque enim est dogma Huberi, quod veritati Evangelicæ, impiè & contra conscientiam nugatur conforme esse, perinde ac si quis dicat, sine discrimine omnes homines in mundo justificari, remissionem peccatorum accipere, sive credant sive non credant in Christum. Statuet enim is contradictorias in Deo simul voluntates, fide & sine fide in Christum pariter coram Deo justificari & salvari. Ad hanc quæstionem sic propositam cum Wittebergensibus respondemus, & idem cum iis sentimus categoricè & sine omni ambiguitate. Si prius *ζήτημα* illud de electione omnium hominum, ut antea diximus, de generali voluntate Dei clemente, misericorde, antecedente, Consilio & beneplacito DEI proposito, & gratioso desiderio de omnium hominum salute intelligatur, & sine Huberiana clausula usurpetur, sive credant in Christum, sive non credant, & Calviniano dogmati de decreto absoluto prædestinationis opponatur: non simpliciter pro falso & damnato per omnia respui, etsi impropria ea sit loquendi forma, nec scripturæ sacræ usitata & conformis. Et simul pronunciamus ore & corde, si quisquam hac Huberiana phrasi contendat, & velit omnes homines à Deo ad salutem promiscuè & verè esse prædestinatos, sive credant in Christum, sive non, nos coram DEO & Ecclesia expresse asseverare, & testari improprie simul, impiè, blasphemè, & non orthodoxè id dici, & in Ecclesia ita doceri, nec convenire Evangelio, quod Christus & Apostoli docuerunt & propagarunt, & D. Lutherus per S. S. hisce postremis temporibus fideliter repurgavit: nec ad hunc modum locutos esse hætenus ullos Theologos sinceros, multo minus phrasin hanc universalis Electionis cum impia & nova clausula Huberiana (sive credant illi in Christum sive non credant

dant) usurpasse. Quapropter frustra nititur Huberus sycophanticè improprie aliorum testimoniis hic sese venditare, & palliare. Et in sequentibus nervosè & piè docere Wittebergenses testamur, solummodo ad solos credentes electionem æternam sese extendere, seu, ut Compendium Formulæ Concordiæ loquitur: prædestinationem tantum ad bonos & electos filios Dei pertinere. Non quod jam tum in æterna prædestinatione (ut pueriliter cavillatur Huberus) igitur oportuerit fide præditos & charos Dei filios esse, Deo eos ab æterno eligente; Sed quod divina gratia & operatione in tempore gratiæ credituri sint in Christum ad vitam æternam, docente Apostolo I. Tim. I. & contra somnium Huberi de universali omnium hominum credentium & non credentium prædestinatione, pariter ad salutem, opponimus manifestissima scripturæ dicta, quæ particularem Prædestinationem palam tradunt, ut Matth. XX. & XXII. Multi sunt vocati, pauci vero electi. I. Cor. I. Non multos sapientes secundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit DEUS. Et placuit DEO per stultitiam Prædestinationis salvos facere credentes: Et formula Concordiæ perspicuè ait: Prædestinatio, seu æterna DEI electio, tantum ad bonos & dilectos DEI filios pertinet, qui ad æternam vitam consequendam electi, & ordinati sunt, priusquam mundi fundamenta jacerentur. Et crediderunt, quotquot erant prædestinati ad vitam æternam, Act. 13. Et Christus est liber vitæ, in quo omnes adscripti, & ad salutem electi sunt, qui salutem æternam consequuntur. Et in Christo Electio æterna DEI Patris est quærenda. Is verò in æterno suo consilio decrevit, quod præter eos, qui Filium ejus JESUM Christum agnoscunt, & in eum verè perseveranter credunt, neminem salvare velit. Et in declaratione hujus quæstionis de æternâ electione filiorum DEI inquit liber Concordiæ, inter Augustanæ Confessionis Theologos nullam hætenus apertam controversiam ortam fuisse. Quid dilucidius quis dixerit, æternam electionem DEI non esse omnium indiscriminatim hominum universalem, sed tantum filiorum DEI particularem? Et postea repetitur in Formulâ Concordiæ & Epitome ejus: Initio discrimen inter æternam præscientiam & inter æternam electionem filiorum DEI observandum est. Et hætenus singulari DEI beneficio, cum scriptura docuimus,

quod

quod DEus omnes illos in gratiam recipere, & filios atque hæredes DEi adoptare velit, & justificare, qui in verâ confessione, fide vera, Christum amplectuntur vel recipiunt, h. e. solos in Christum credentes, & in fide Christi finaliter perseverantes. Et quoties illud Philippo Melanchthoni docenti in ore fuit? In cœtu vocatorum aliquos electos esse? Nunquam dicit, omnes in cœtu vocatorum electos esse: Quomodo igitur quis dixerit, omnes vocatos esse verè electos ad salutem? Quod si de omnibus vocatis verum non est? quo ore somnies, dici illud de non vocatis, dicente Apostolo: quos prædestinavit, hos etiam vocavit. Et sic Joannes Manlius ex prælectionibus Philippi in palimpsesto suo annotavit: Prædestinatio est secreta sententia, qua DEus elegit aliquos ad vitam æternam. Et idem Manlius ex Luthero addit: Verum est, DEum aliquos ex hominibus alias rejectis, ad vitam æternam elegisse, & destinasse, antequam jacerentur fundamenta mundi. Et hoc judicium DEi occultum est in Christo revelatum, credentes salvari, incredulos autem condemnari. Et Jacobum Andream audi in Disputatione suâ de Prædestinatione, thesi 172. DEi immutabilis voluntas est, ut omnes Evangelio credant, ut & credentes salventur. 173. Quemadmodum etiam ejus voluntas immutabilis est, ut, qui non crediderit, condemnetur. 174. Nec promissionum Evangelii universalitas, cum electionis particularitate pugnat. 175. Non enim promiscuè omnibus, sed credentibus tantum, æternam salutem promisit. 176. Inclusa est ergo particularis Electio in universali promissione, ne quis propter peccata sua vel absolutum aliquod DEi decretum de occultâ ejus & inevitabili damnatione forte factum Evangelii promissionem, ad se nihil pertinere, existimet. Et in priori synopsi Epistolæ ad Romanos 152 thesi: A promissionibus Evangelii exordiendum est, cum sint universales, Electio autem particularis, nequaquam tamen pugnat. 153. Evangelium suam restrictionem habet, cui nisi quis crediderit, nihil utilitatis inde percipiet. Vide confessionem Doctorum Ecclesiarum nostrarum, & omnes videbis ab Huberiano phanaticismo dissentire. Hactenus in Ecclesiis & Scholis harum regionum, tutissima & receptissima fuit hæc regula, quam ex Philippo Melanchtone, in Dialecticis etiam pueri didicimus: Extra visibilem cœtum Ecclesiæ seu vocatorum non esse fingendos electos, cui jam Huberus sine fronte & scriptura contradicit: Et sic hodiè

hodiè nostræ Scholæ & Ecclesiæ cum Melanchthone piè argumentantur: Tantum in cœtu vocatorum sunt electi, quia Rom. VIII. dicitur: quos elegit, hos & vocavit. Nulli Turcæ sunt in cœtu vocatorum, hoc est, baptizatorum & amplectentium Evangelium. Ergò, qui manent inter Turcas, non sunt electi. Quis igitur vel juranti Hubero crediderit, somnianti omnium hominum esse electionem ad salutem, etiam non vocatorum, qui sunt extra Ecclesiam, & Electionem complecti etiam infideles, Judæos, Turcas, Cannibales, Caligulam, Socratem &c. Addimus, quod Hubero insolubile est omni sua syco-phantia, qua sola imprimis eminet: Omnes Electi salvantur. Non omnes homines salvantur. Ergò non omnes homines indiscriminatim sunt electi. Et electio denotat segregationem vel separationem in hac doctrinæ Capite, ex aliquo magno numero, cœtu seu multitudine, aut cumulo hominum. Electi igitur revera sunt, non omnes homines, sed aliqui ex humano genere segregati & selecti, qui vitam æternam possidebunt, cæteris pereuntibus. Antecedens patet ex Mose Deut. 7. Te elegit Dominus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis gentibus terræ. Et 3 Reg. 8. Tu separasti eos tibi in hæreditatem, de universis populis terræ. Et Christus Joh. XV. Ego elegi vos de mundo. Igitur scelestum est, fingere totum mundum, seu omnes indifferenter homines, esse ad salutem prædestinatos. Hæc, Huberi nugamentis opposita, sufficiant pio & veritatis studioso Lectori.

CAPUT I.

De generali dilectione, gratiâ, misericordiâ, voluntate, consilio & beneplacito DEi, de salute & beatitudine omnium, & quorumvis hominum indiscreta.

EXposita sententia falsa & impia Huberiana, de promiscuâ & indifferenti quorumvis hominum credentium, & non credentium in Christum, Prædestinatione ad salutem: Econtra suam fidem Wittebergenses è Verbo DEi perspicuè nunc exponunt, quid de hoc Articulo Electionis contra Huberum & similes Phanaticos credant & sentiant. Quæ Wittebergenses juxta revelatum DEi verbum orthodoxè, piè & prolixè disputant, contra perniciosam imaginationem & opinionem de Calvinistarum absoluto decreto, quo impudenter Calviniani contendunt, & persuadere passim imperitis student, nolle DEum

DEum omnes homines salvari, sed eorum partem maximam perpetuò damnari, & eâ de causa plurimos homines æterno, absoluto & immutabili quodam decreto DEI, à beatitudine & cœlesti gratiâ & salute rejecisse, & simpliciter ad infernum & æternam damnationem ordinasse, idque non propter ullam culpam incredulitatis aut finalis eorum impœnitentiæ, sed absolutè tantum, hoc est, mero & nudo quodam decreto, beneplacito & quasi voluntate invida, DEum sic velle, hostili seu immisericorde, citra omnem considerationem ullius rei seu causæ, huc eum impellentis, ut aliàs tyrannicè dicitur: Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas, non secus ac Johannes de Gerson de vivario pullis pleno, pronunciat, non ratione ulla motum, sed quos libeat, aut velit, ut fors ferat, hos tollat & mactet, aliis parcat & abstineat mactatione eorum, & hac parte, propter infallibilia Sacræ Scripturæ testimonia, Wittebergenſium sententiam Hubero expositam probamus, & omnia contraria palam damnamus, ut confessioni & doctrinæ Verbi Dei, & nostrarum Ecclesiarum, quæ Formulam Concordiæ firmiter amplexæ sunt, & ea constanter subscripserunt, reclamantia. Et orthodoxe docere Theologos Wittebergenſes affirmamus, quod Deus voluntate sua antecedente, & misericorde, omnes homines, ne uno quidem excepto, seriò salvos velit, & semper voluerit ab æterno: tamen inde non ilico consequi, omnes ex æquo & pariter quoscunque homines ad vitam æternam prædestinatos & ordinatos esse à Deo, sive in Christum credant, sive non credant, sicut Huberus desipit, & furiosè gannit; cum plurimum differant: Deum velle aliquid, & Deum aliquid prædestinare, ordinare & eligere. Et recipimus & approbamus, semperque in Ecclesiis nostris de hac quæstione unanimiter docuimus prorsus, quæ Wittebergenſes hoc loco de fide sua in hoc Articulo confitentur, & quæ simul de distinctione, & discrimine voluntatis Dei antecedentis & consequentis jungunt, & quid de utraque voluntate Dei ab iis declarationis loco adhibetur. Summarie igitur & compendiosè sententiam & fidem nostram coram Deo & Ecclesia Christi testamur de hac quæstione, sine omnibus verborum involucris & ambagibus planissimè corde & ore; Non ferendum esse Huberum, sic pueriliter & impiè in tam ardua & necessaria doctrina, ludentem, in tota hac controversia, & Wittebergenſium Confessio-

Nem, quæ hoc toto capite primo ab iis editur, totam orthodoxam & veram esse credimus, & consentaneam Verbo Dei, & semper in Ecclesiis nostris & scriptis usitatam fuisse, nec novi quicquam à Wittebergensibus afferri de absoluto aliquo Calviniano decreto, vel de Deo, omnes homines simul salvari, nec quenquam à salute excludi, sed ad agnitionem veritatis omnes pervenire, propter aliquam omnium hominum prædestinationem volente. Et hanc generalem Dei voluntatem antecedentem, nec absolutam esse, nec carere consilio, de beneplacito Dei. Et sic consequenter amplexamur, & probamus cum Wittebergensibus, quæ hoc integro capite de generali Dei voluntate & aliis, contra Huberum, profitentur, usque ad finem hujus primi capitis. Et simul testamur, Huberum Calvinismi sine omni colore & causa vel minima, falso in hoc doctrinæ capite, crimen & dogma Wittebergensibus tribuere. Quia enim disertè dicunt, Deum voluntate sua antecedente velle omnes homines salvari, nec quempiam vitæ æternæ beatitudine ullo absoluto decreto exclusum damnari, nedum maximam hominum interire partem, ut maledica & blasphemata Calvinistarum fex delirat & blasphematur, maximam humani generis partem à Deo ad æternam condemnationem creatam & ordinatam esse, nec ullo modo ejus misereri velle, quis vanitatem Huberi, & mentiendi libidinem hanc, in optime meritis de Ecclesia viros, præ obesitate judicii non agnoscat? Calvinismi igitur vel hinc liquet immunissimos esse Theologos Wittebergenses: & optaremus, D. Huberum esse hac in doctrina tota, tam veritati verbi divini affinem, & consentaneum, quam Wittebergenses à Calvinianis furoribus abhorrent, ut plurimis locis subinde ostendunt & inculcant. Et ad plenioram veritatis illustrationem, & Huberi nænias retundendas, huc adjicere volumus de voluntatis antecedentis & consequentis vera differentia ea, quæ Wittebergenses, in libro Francofurtensi, de providentia & prædestinatione, in præfatione ex dialogo Damasceni de hæresi Manichæorum, & sæpius aliàs, allegant, & Hubero opponunt. Et una cum Theologis Wittebergensibus prudenter & piè inter antecedentem & consequentem voluntatem Dei discernimus, ut in utraque pariter prædestinationem collocandam negemus, sed tantum in consequente voluntate sola eam statuamus. Antecedentem enim Dei volun-

voluntatem cum totâ Ecclesia, & pia antiquitate affirmamus, esse
 ferium & ardens desiderium in Deo erga salutem omnium homi-
 num, quia Deus fide in Christum, omnium sine discrimine hominum
 Redemptorem, vult salvos fieri 1. Tim. 2. Quapropter filium suum
 (quod Calviniani omnes uno ore negant) toti mundo salvatorem
 dedit, ejusque meritum vult & jubet omnibus in verbo, & unicuiq;
 figillatim in sacramentis offerri, & exhiberi, & ab omnibus & sin-
 gulis fide certò & sine omni dubitatione vult apprehendi. Et se-
 riò irascitur, si hæc media à quopiam fastidiantur & spernantur, ut
 Christus Luc. 14. testatur. Nec hic quidquam liberi arbitrii viri-
 bus tribuitur, ut nugatur Huberus, sed Deus ipse pollicetur toties,
 auditu, cogitatione, & meditatione verbi, & usu sacramentorum in
 cordibus auditorum se per Spiritum Sanctum velle efficere, ut cre-
 dant Rom. XV. Joh. VI. Hæc antecedens voluntas DEi omnes ho-
 mines in genere simul respicit, vultque, eos omnes pariter verbum
 DEi audire, sacramentis uti, & auditu verbi fidem Christi, Spiritus San-
 cti gratiam concipere, eaqve DEi voluntate etiam salvari, idqve hac
 antecedente sua voluntate, DEus vult etiam de his, qui tamen actu
 non audiunt verbum, actu non credunt, actu & re ipsa non salvantur
 propter spretum verbum. At voluntatem DEi consequentem vo-
 cat Ecclesia, qua DEus homines aspicit, sicut vel actu ipso, tempore
 gratiæ verbum audituri, vel non audituri, ei per Spiritus Sancti ope-
 rationem vel credituri, vel sua culpa & repugnantia non credituri
 sint, & eos, quos DEus in tempore finaliter & perseveranter creditu-
 ros, præcognoscit, hos ad salutem & vitam æternam prædestinat &
 ordinat: Eos verò, quos præscit & cognoscit, in Christum non credi-
 turos esse, in tempore gratiæ cum vocantur, hos omnes non aliquo
 decreto suo absoluto reprobationis, sed tantum propter solam eorum
 impœnitentiam, & incredulitatem finalem eos rejicit, & perituros
 minatur, & damnationi adjudicat. Et si saluti eorum, nullo obstante
 DEi decreto reprobationis absoluto, auxilio, & gratia Spiritus Sancti,
 per auditum verbi converti, fidem consequi, & tam certo salvari po-
 tuissent quam Adam, Eva, Abraham, Daniel, Petrus, Paulus &c. ut
 huc facientia sæpenumero, & copiosissimè Wittebergenses repetunt
 & inculcant. Ita non in voluntate DEi antecedente, sed consequen-
 te se offert decretum judicii aut reprobationis, quod Huberus præ-

fractè contra Wittebergenſes & Scripturam inſcitè negat. A qua ſententia qui diſſident, Sacra Scripturæ & ſcriptis Lutheri, & Eccleſiarum Auguſtanæ Confeſſionis publicis & communibus confeſſionibus ac Formulæ Concordiæ contradicunt, & epicuream ſecuritatem in omnium hominum animis accendunt, alunt & ſtabiliunt (ut Huberus facit, omni veritate & teſtimonio Scripturæ deſtitutus, & Spiritu Sancto carens) & plurimorum condemnationē confirmant, & Deum efficacem cauſam perditionis & condemnationis hominum faciunt. Et omni fronte & fundamento caret, quod D. Huberus malignitate improbiſſima, & contra conſcientiam, Theologis Wittebergenſibus affricat & tribuit, quod negando univerſalem Prædeſtinationem omnium hominum ad ſalutem, doceant Calvinianam electionem talem DEi particularem, qua pauciſſimos homines etiam ante tempora ſecularia ad vitam æternam elegerit, quos decreto ſuo immutabili quodam ſingulari & adamantino ſic circumvallârit & communiverit, ut è ſui Prædeſtinatione ad ſalutem, nullo modo, ob ullam quamcunque cauſam ſeu culpam ſuam excidere, ſeqve privare vitâ æternâ, & beatitudine queant, quantumvis horribilibus peccatis mortalibus contaminentur, nec etiam propter ullam incredulitatem ſuam, & impœnitentiam, quantacunque ea eſſe valeat. Quæ omnia pernicioſiſſimè, contra Scripturam & Eccleſiam JEſu Chriſti, ſumma cum blaſphemiâ à Calviniſtis non Wittebergenſibus deblatterantur. Cujus dogmatis impudentiam & vanitatem Wittebergenſes à ſe plus millies in omnibus ſuis ſcriptis, adverſus D. Huberum editis, depulerunt & damnarunt, manifeſtèque falſitatis Huberum plurimis argumentis reum peregerunt, & coram tota Eccleſia mendacii convicerunt. Nullum enim ejusmodi abſolutum & adamantinum DEi decretum, quale Huberus eis de Prædeſtinatione objicit, univerſa Scriptura ſacra agnoſcit, nec ex ſcriptis Wittebergenſium hætenus D. Huberus demonſtrare & promere, toties id facere etiam provocatus, utut aliàs ſophiſtica excellit, potuit. Indè vera Eccleſia Chriſti, vocem ſui paſtoris intelligens, facile intelligit, num boni Viri, nedum ſinceri & veri Doctoris Theologiæ loco, D. Huberus haberi poſſit, tanta mendacia & vanitatem contra fidem & propriam conſcientiam, in Wittebergenſes ſine Scriptura ſpargens, & nil eorum omnium contra ipſos teſtatum faciens. Quid ad hoc impudens D. Huberi commentum, Witte-

Wittebergenfes in libro fuo de Providentia & Prædeltinatione liqui-
do, & fine ullis verborum circuitiombus refponderint, prætermiffis
eorum multis fcriptis alii, hoc unum veritati quærenti, plus abundè
fatisfecerit. Sic loquuntur de hac putida & fœculenta D. Huberi
calumnia, libro quæftionum & Resp. de Prædeltinatione Anno 97.
per Spielfium Francofurti edito p. 412. ubi hæc Huberi verba ex 26.
pagina confutationis ejus breviter recitantur. Sciendum eft
(ait Huberus) illos (Theologos Wittebergenfes) hanc habere,
fovere, & tradere doctrinam, quod DEUS, ante omnia fe-
cula, paucos tantum homines elegerit in Chrifto & propter
Chriftum ad vitam: atque hos paucos, (audi pie Lector)
dederit filio, ut eis vitam daret, & pro ipsis fe mediatorem fitteret,
& quos solos illuminaret, solosq; emeret ex hominibus, atq; hos solos
effe, quos Deus præviderit, credituros & perftituros, & idcirco in his
& folis his, ex prædeltinatione Dei, effe efficacia media, & promif-
fiones ad hos solos propriè extendi, hos etiam paucos ita effe bene-
placito Dei circumvallatos & munitos, ut non poffint amplius falute
fua ulla incredulitate aut caufa excidere. Nota vocem planè Cer-
beream, Satanae & infernalem, Chriftiane Lector. Nec contentus
his horridis & intolerandis criminationibus & calumniis, fed quali re
benè gefta, fine fronte repetit, & magna contentione ingeminat
pudendam hanc fuam calumniam pagina fequente: Petimus, inquit
Huberus, ut demonftrent Wittebergenfes ELIGERE hoc loco ha-
bere vim feparationis, & in Chrifto eligere ad vitam, effe pau-
cos eligere ad vitam, propter Chriftum eligere, effe paucos
eligere ad vitam: per Chriftum eligere, effe paucos eligere ad
vitam: Et vim paucitatis ex præfcientia fuam habere ortum. Quæ-
rimus, unde habeant, in Chrifto prædeltinatos ad vitam, perire non
poffe ulla incredulitate, & nullum effe irritum prædeltinationis ex
culpa hominum eventum? Quærimus, unde habeant, librum effe
fcriptum adamantino ftvlo, ut pauci adfcripti: ut adfcriptorum nemo,
culpa & contumacia fua eradi poffit. Hæc Huberus. Ad ea hæc D. I.
Hunnus Hubero pro fe refpondet. Dico palam tot his verbis Hu-
beri ineffe mendacia, quot penè funt periodorum membra. Etenim,
quod ait, docere nos, Deum ante omnia fecula paucos tantum ho-
mines elegiffe in Chrifto, & propter Chriftum ad vitam. Sciat
pri-

- primo lector, nos sic non loqui solitos: Deinde per paucos istos intelligit ipse quosdam ita electos, qui nulla incredulitate damnari queant, cæteris ex solo beneplacito in incredulitate miseriaque relictis: ita namque ipse Huberus explicat. Hanc blasphemiam nemo unquam ex ore nostro audivit, nemo unquam in scriptis nostris legit (mentiris igitur flagitiose Hubere, quantumvis Doctor) Secunda fabula est, quod hos paucos (quos ita præcise elegerit Deus, ut nulla incredulitate damnari possint) opinemur, Christo datos, ut eis vitam daret, & pro ipsis se Mediatorem sisteret. Ubi partim confusione phrasium, partim asperis calumniis sententiam nostram planè pervertit (inquit D. Hunnius per Spiritum Sanctum.) Nam quod phrasis de datis Christo à Patre, solos credentes in Christum complectatur, & quo sensu ea sit accipienda, docebitur suo loco, & Argumentis evincetur, in omnem æternitatem invictis & immotis, ad solos fideles pertinere. Quod autem sentiamus venisse Christum, ut solis his vitam daret, seque Mediatorem pro ipsis solis sisteret, calumnia est. Venit enim, ut totus mundus per ipsum salvaretur: venit, ut se mediatorem sisteret pro universo mortalium genere, etiam pro his, qui perseverantis suæ incredulitatis vitio sub Dei electione non continentur, contineri autem sub ea poterant, si non sprevisset æternæ salutis media, per quæ in ipsis etiam Spiritus Sanctus ad perpetuam salutem futurus fuisset efficax. Tertia fabula prior non absimilis est, quod nobis intentat hanc suspicionem, quasi Christum à Patre missum statuamus, ut SOLOS illos, de quibus nugatur Huberus, paucos illuminaret. At venisse illum asserimus, ut esset lux vera, illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum. Quod autem pauci illuminantur actu, nempe qui credunt in illum, cæteri verò non illuminantur, causa unica est hæc, quia venit lux in hunc mundum, & dilexerunt homines suas tenebras magis, quam lucem. Johan. I. Quarta fabula est calumniæ intermixta, quod hi soli sint, quos Deus præviderit, credituros & perstituros, & idcirco in his, & solis his, ex prædestinatione Dei, efficacia sint media. Quibus verbis impingit nobis, quod vi præscientiæ, & prædestinationis divinæ, ad paucos directè etiam illa salutis media in solis illis paucis suam efficaciam habeant. At nos hætenus publicis etiam scriptis hunc Calvinistarum errorem refutamus, & clara
- voce

voce pronunciamus, nequaquam præscientiam Dei causam esse, quod pauci credunt, sed è contra potius, quia pauci credituri erant, plerique verò spreturi organa fidei, ideo Deus ita præscit. Quasi plures fuissent credituri (sicut, teste Salvatore, plures poterant ad fidem, usu mediorum, per Spiritus Sancti gratiam pervenire) hoc ipsum vidisset Deus, quem latere nihil potest, atque sic plures etiam salvari constituisset. Est itaque & hoc calumniosè positum, quod ex DEI prædestinatione fiat, ut media in paucis tantum sint efficacia. Equidem quod in his, qui audiunt & discunt, efficax est verbum DEI, non negatur ex DEI benefica prædestinatione proficisci: ea verò non absoluta, sed his ipsis mediis ordinata. Quod autem in reliquis verbum efficax non est, culpa non à DEO, non ab ipsius Prædestinatione dependet, neque ex aliqua illorum præteritione absoluta oritur, sed, Christo attestante, residet in ipsis verbi Divini auditoribus. Hæc libuit potius ex Wittebergensibus ipsis audire, quænam ad Huberi sibi has aspersas calumnias respondeant, contra falsas & nugaces adversarii adspergines, & criminationes, ut in pluribus suis Disputationibus & scriptis itidem faciunt, quoties has Huberi calumnias (quod sæpissimè fit) à se sic profligant, ut toties ab eo meritò postulent, ut hæc, quorum illos insimulat, vel uno verbulo ex scriptis eorum tam multis prolato, probet contra eos: Sycophantam igitur magis se profitetur & calumniatorem, quam verum incusatorem, & virum bonum, cui merito nulla habenda est fides, sed potius extremis dignus judicandus suppliciis.

C A P U T II.

Hic de universali Redemptione totius mundi, seu omnium & singulorum hominum, Wittebergenses agunt, quam Christus passionem & morte sua omnibus mortalibus ad salutem æternam promeruit. Et, ut ab omni sinistra suspitione Calvinismi se absolvant, testantur, in tota hac prædestinationis doctrina, non se impostorum more aliud generaliter & insidioso ore loqui, aliud autem corde tegere & occultare, sed, ut res poscit, sententiam suam eâ de re tota disertè exponunt: De universali totius mundi Redemptione (inquiunt Wittebergenses) credimus, docemus & confitemur corde & ore, quod Iesus Christus DEI filius, non solum pro nonnullis, sed in universum, pro

pro omnibus & singulis simul hominibus sit passus & mortuus, & eo ipso non pro quorundam duntaxat, sed planè omnium hominum peccatis, ipso opere plenissimè, potentissimè & sufficientissimè satisfecerit, & sic universo humano generi perfectissimam & exundantissimam Redemptionem à peccatis pepererit & acquisiverit, & ejus rei testimoniis Veteris & Novi Testamenti pluribus additis, firma consecutione inde concludunt, Christum pro iis etiam mortuum esse, & morte sua ipsos etiam redemisse, qui in peccatis suis jam perierunt, & omnibus ætatibus & temporibus, usque ad consumationem seculi, pereunt & peribunt. Et simul sic execrantur Calvinianorum furorem, qui præfractè & furiosè inficiantur, Christum sustinuisse mortem, & vitam æternam acquisivisse pro pereuntibus, & sanguinem suum pro ipsis liberandis & salvandis effudisse. Et nugantur horribiliter Calviniani in Mompelgardensi colloquio his verbis: Intolerandum in Ecclesia Christi, & non ferendam vocem & Doctrinam esse, si quis doceat, Christum etiam mortuum esse pro damnatis. Tragicè enim Beza exclamat: Obsecro, Christiane Lector, ecquis unquam ante hac in Ecclesia Christiana (*Calviniana dicere debuit*) tam falsum, tam monstrosum, tam abominandum dogma, ausus est tam impudenter in Ecclesiam DEi invehere, ut illud etiam æternæ & immutabilis veritatis appellatione exornet? Et multa crudeliora his dicunt in DEum, cum sic furenter insaniunt, ut dictitent: (sicut Calvinus in institutione de Prædestinatione & Providentia Sectio. 5.) Prædestinationem vocamus, inquit, æternum DEi decretum, quo apud se constitutum habuit, quid de unoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes, sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur. Itaque, prout in alterum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam, vel ad mortem prædestinatum dicimus; & subdit illico: Dicimus, Dominum æterno ac immutabili consilio semel constituisse, quos olim assumeret in salutem, quos rursus exitio devoveret. Et Sect. 15. Fateor sanè in hanc, quæ nunc alligati sunt, conditionis miseriam DEI voluntate decidisse universos filios Adam, atque id est, quod principio dicebam, redeundum tandem semper esse ad solum divinæ voluntatis arbitrium, cujus causa sit in ipso abscondita. Et quis hoc Augiæ stabulum Calvinistarum, Boquini, Rennecheri, & reli-

quorum

quorum Agyrtarum horum expurget? Quid τυραννικώτερον in Deum quis dixerit hoc Rennecheri? Videlicet reprobationis causa nequaquam in homine quaerenda est, sed ejus suprema & prima causa est ipsamet libera & justa voluntas Dei. Et Beza volumine I. p. 417. totus insanit, & furit, ne à Majoribus suis dissidere putetur. Quod subjiciis, inquit, Deum non tantum ad damnationem, sed etiam ad causas damnationis prædestinasse, quoscunque libuerit, verum esse agnoscimus. Et idem dogma propugnat cum Calvino, & aliis suis Præceptoribus Beza tantopere, ne iis inferior & degener videatur. Quibus dum Wittebergenses profligandis, & ad orcum damnandis, manifestissimis scripturæ testimoniis incumbunt, eò in omnibus suis de prædestinatis editis confessionibus, quo ore & conscientia hoc sceleratum & impurum Calvinistarum vel Sacramentarium delirium raucidissimum, D. Huberus amenter & impudenter audet iis tribuere & impingere? Idcirco jure summo se immunes esse ab hoc Calvinistico fermento toties à se damnato, Wittebergenses merito, justè, & verè testantur, cum à redemptione omnium hominum Christi Redemptoris nullum exclusum esse hominem, qui à principio mundi vixerunt, & ad diem novissimum usque victuri sunt, docent contra suos hos sycophantas & impurissimos sacramentarios. Hic nostras Ecclesias, quæ veram & incorruptam Confessionem Augustanam profitentur, & constanter retinent, & librum Concordiæ firmiter amplectuntur, & Calvinismum abominantur, sibi habent ὁμοψήφως & consentientes. Et ad uberiores veritatis illustrationem, & D. Huberi nœnias, & nugas evidentius retundendas, huc demum allegant veram differentiam, toties decantatam, voluntatis antecedentis & consequentis Dei, evidentissimis verbis Wittebergensium. Ad hæc una cum Wittebergensibus consentimus in iis, qui contra impudentem & blasphemam phrasin D. Huberi disputant, qua is usus est thesi Tubingensi 59. scilicet: Christus contulit Redemptionem propriè facto & opere ipso toti generi humano. Quia Christum, omnibus & singulis hominibus, Scriptura affirmat peperisse, acquisivisse, promeritum esse ἀπολύτρωσιν & vitam æternam, verum si ideo ad hunc modum inde nugari, & eousque provehi licitum est, ut asseratur, Christum propriè facto, & ipso opere, toti humani generi contulisse redem-

ptionem, & ideo ad salutem prædestinasse omnes homines, in Christum tam non credentes quam credentes, in scholis Theologicis sincerè & piè docere, nemo hactenus ausus est. Non enim significant hæc verba Huberi, solummodo & propriè loquendo, tantum acquisitionem, seu meritum ipsum, sed verè collationem, donationem, applicationem, fruitionem, perceptionem meriti Christi in omnibus hominibus, quæ omnia verissimè non aliter quam sola fide applicante fiunt in eo, qui Redemptionem per Christum partam fiducia vera consequitur. D. Huberus autem amenter insanit, & contra detonat thesi Tubingensi 270. de omnibus hominibus etiam non credentibus, quod remissionem peccatorum acceperint. Unde ex natura correlatorum palam elucet, quid intelligat impostor voce conferendi, cum inquit: Christus contulit propriè, facto & ipso opere, toti humano generi redemptionem. Ex quibus & similibus lacunis comminiscitur simul universalem omnium hominum coram Deo justificationem, regenerationem & consimilia opinionum impiarum suarum portenta. Unde phrases has non pro indifferentibus & Synonymis, seu iisdem, sed longe differentibus Ecclesia habet; scilicet Christus toti humano generi propriè, ipso facto & opere Redemptionem ab æterna morte sua acquisivit & peperit: Quam tota Ecclesia obviis ulnis, & toto pectore, summo cum gaudio libenter fide recepit, ut toti scripturæ conformem & orthodoxam. Sin verò quis inde somniet, ut Huber9 malè sanus facit, & contendat, quod Christo redemptionem universo humano generi contulerit, sic ut totum humanum genus inde redemptionem peccatorum, & *ὁλόκληρον* coram Deo, etiamsi non credat, tamen acceperit, adeptum & conlecutum sit, simpliciter id toto corde & ore omnes cum universa Ecclesia vera, quæ Formulam Concordiæ & Evangelium Christi amplectitur, pernegamus & damnamus. Et sic sentientes, quæso, quis non impij Huberiani dogmatis reos pronunciet? Num igitur nos, hoc negando, cum Calvinismo quidquam commune habeamus? quod Hubero in faucibus semper hæret; siquidem vox conferre redemptionem propriè & univocè in Evangelii doctrina significat, universo humano generi, & singulis hominibus κατ' ἐκαστον largiri, donare, imputare, obsignare, applicare eam, sive propriam facere, quod nullis, teste Evangelio, contingit, nisi solis illis, qui
fidem

fidem in Christum habent, sicut nec redemptio nec liberatio à morte aeterna & remissio peccatorum, nullo alio organo ab homine accipitur, nisi sola fide. Quomodo igitur evincet D. Huberus, Christum universo humano generi non solum acquisivisse redemptionem aeternam, sed simul etiam contulisse, ut eam omnes & singuli homines verè acceperint & adepti sint? Omnes igitur homines vera fide in Christum per se aut natura præditos, aut fidem omnium hominum esse, dixerit Huberus, etiam impœnitentium, quod impium portentum pius Lector probè observet. Quod vero Huberus ineptus arguator malitiosè, & sine ulla causa Wittebergenfibus crimen & sententiam sufficientiæ scholasticæ meriti Christi objicit: rectè respondisse ad hanc criminationem pravæ sententiæ à se amoliendam Wittebergenfes, & verbo DEi eum, ejusq; elumbes & evanidas nugas à se amolitos esse testamur, dum ipsam scholasticorum sententiam de sufficientia meriti Christi, quam tradunt, candidè & rectè ex ipsorum verbis declarant, quid hoc dogmate scholastici de sufficientiâ passionis Christi, & de redemptione omnium hominum velint. Hac distinctione sufficientiæ & efficacici hoc scholastici tantum volunt, ut ipsi testantur etiam Calvinistæ suis interspersis nugis & figmentis, ad hunc modum, quod passio & mors filii DEi sufficiens esset expiandis totius mundi cunctorumque mortalium peccatis, si voluisset DEus filium suum pro cunctis singulisque hominibus pati ac mori. Quia verò hoc consilio & voluntate DEus non miserit filium suum, ut omnium peccata expiaret, (quod contra scripturam addunt) ideo neque mortuum filium nugantur, pro peccatis omnium sufficienter expiandis. Neq; hanc esse veram scholasticorum sententiam, Calvinistæ omnes inficias iverint, ut Beza Heidelbergenses, & Calviniani Palatinatus, & Helvetiæ totius. Beza enim sic inquit de illa phrasi (Christus mortuus est pro omnibus hominibus sufficienter, non efficienter) ἀνεργία esse videtur, sive consilium DEi, sive passionis effectum, sive utrumque spectaveris: Pro impiis nullo modo est mortuus. Alibi inquit: fatemur, tanti esse hanc oblationem, ut potuerit pro infinitis mundis (si tot essent) satisfacere, nedum pro singulis hominibus unius mundi, si DEus eorum omnium voluisset misereri, & pro omnibus Filium misisset. Hæc Beza per suum Spiritum sanctum, & insaniam, Una igitur omnium Calvinistarum vox, & sententia locorum

cōrum omnium est, si eos sigillatim interroges: Velitne DEus omnium hominum misereri? omnes idem negant. Hinc igitur ad hunc modum argumentantur Calvinistæ omnes, satisfecisset oblatio Christi pro omnibus & singulis totius mundi hominibus, si DEus voluisset omnium misereri, & ex hac misericordia pro omnibus mittere Filium. Major hæc est Bezæ. Addo jam minorem, quæ communis est itidem Calvinistarum omnium: Non autem vult DEus omnium & singulorum hominum misereri. Inde Conclusio per se ultrò sequitur omnium Calvinistarum. Ergò neque omnibus neque singulis hominibus redimendis DEus misit Filium. Et per consequens inde concludit & infert Beza & omnes complices ejus. Ergò ἀκυρολογία est, si quis dicat, Christum mortuum esse pro omnibus hominibus totius mundi sufficienter. Rationem addit Beza: Sive enim consilium DEI spectes, sive passionis effectum, sive utrumque, pro impiis Christus nullo modo est mortuus. Hoc se modo sententiam dicti scholastici intelligere, Calvinistæ prolixè testantur, & veram ejus sententiam ἀκυρολογίας nomine simpliciter damnant. Qua igitur fronte Wittebergenses, & qui cum eis faciunt, impii & furiosi Calviniani dogmatis de Prædestinatione eos fecerit Huberus? Etsi igitur Christus non minus pro damnatis ut pro Caino, juda, Achas, Pilato &c. & aliorum damnatorum peccatis passus, crucifixus & mortuus sit, & pro eorum culpa & peccatis tam satisfecerit, & ea expiarit sufficientissimè, quam pro omnium beatorum peccatis, culpa & reatu, ut Adami, Abrahami, Petri, Pauli &c. Non tamen hoc impiis & pereuntibus quicquam prodest ad salutem: causa est invictissima & firmissima. Quia eam Christi satisfactionem, & peccatorum suorum expiationem, damnati & pereuntes sibi fide sua non applicarunt, nec propriam fecerunt, sed spreverunt infidelitate sua. Et sic phrasis illa scholasticorum utrumque diserte simul docet. Quid igitur Huberus hîc habet, quod reprehendat, tamque tragicè infectatur in hac phrasi scholasticorum, qua Wittebergenses & alii in nostris Ecclesiis propriè & salutariter usi sunt in vero sensu, ad ædificationem, & porro cum scholasticis utiliter & orthodoxè usurpare possunt? Sufficiens est pro omnibus & singulis hominibus quoad Christum mediatoris & Redemptoris satisfactio. Non autem est in omnibus hominibus efficax & salu-

salutifera ob eorum infidelitatem, quod fide eam sibi non vendi-
cant, propriam faciunt & applicant. Id nostræ Ecclesiæ fides &
confessio ad hunc modum publice semper testata est, videlicet
Christo propositum fuisse pro omnibus, seu toto mundo, sine omni
exceptione mortem sustinere, culpam & reatum tollere, atque
ita pro reprobis atque pereuntibus omnibus quoque sufficien-
tissime satisfacere. Rom. XIV. 2. Pet. II. Non igitur contra scri-
pturam, sed cum ea sentiunt & docent, qui ita distinctè docent, Chri-
stum pro reprobis & pereuntibus sufficientissime quidem satisfe-
cisse, & omnes ab interitus redemisse homines, sed non efficaciter,
dummodo causa interitus & perditionis eorum in ipsis statuatur,
non autem in Christo, eaque sola causa sit incredulitas in Chri-
stum, qua reprobis & pereuntibus Christi satisfactio & tota redem-
ptio, meritumque vitæ æternæ, incredulitate eorum, respuitur, &
fide in eum non ab illis apprehenditur & applicatur, teste Chri-
sto Joh. III. Qui credit in eum, non judicatur, qui autem non cre-
dit, jam judicatus est, quia non credit in nomen unigeniti filii Dei.
Non igitur ita necessario connexæ sunt, sufficiens Christi satisfactio
seu redemptio & ejus efficacia, ut cui tribuitur satisfactio, eidem tri-
buenda sit etiam sine fide ejus efficacia, aut cui negatur vel detra-
hitur ejus efficacia, eidem satisfactionis profectus, ut testantur cum
Verbo Dei omnes, qui cum Augustana Confessione & Formula Con-
cordiæ faciunt. Et si Judas non fruitur meritis Christi jurè & verè
per incredulitatem suam in Christum, vis & satisfactio Christi pro e-
jus peccatis tamen ideò non imperficitur, aut infringitur. Frivo-
lum igitur plane est, quod Huberus ex omnium hominum redem-
ptione perfectissime per Christum præstita, universalem electionem
& ordinationem totius humani generis, & singulorum hominum
ad salutem & vitam æternam sine fide conatur concludere & sta-
tuere, sicut infantiliter & inscitè cum sui omnium irrisione apud
nos auditus est & statuit. Quam sycophantiam ejus Wittebergen-
ses piè & nervosè refellunt. Prædestinatio enim ad salutem est so-
lum eorum, qui in Christum credunt, & non aliorum, nec ullo abso-
luto decreto quenquam hominem ex præconcepto quodam singu-
lari odio, & invidentia vel immisericordia Dei implacabili, à sui ele-
ctione ad vitam æternam, exclusum esse vult Dus, sed tantum ob so-
lam

iam incredulitatem finalem, qua meritum mortis Christi salutiferum, hoc consilio, ordinatione & voluntate Dei in genere, seu universaliter omnibus acquisitum, & voce Evangelii propositum & oblatum, qui sprevit, & à se sine fide rejicit in vitam, & quæ præterea in hanc sententiam Huberi affanjiis, eodem hoc loco, solidè opponuntur. Et ut in pauca redigamus, quæ de toto hoc Prædestinationis certamine fusissimè multis verbis, à Theologis Wittebergenfibus, ad refellenda somnia, ineptias, & conficta mendacia Huberi dicuntur. Wittebergenfes immoti verbi divini fundamentis irrefutabilibus, invictis, & firmis nituntur, constanter cum iis affirmamus, hætenus in Ecclesiis nostris, semper ad eundem planè modum ea à nobis esse tradita, nec unquam in dubium à quoquam hæc vocata esse, è verbo DEI admonitum D. Huberum, ut sunt, quæ Wittebergenfes de absoluto decreto Calviniano, subinde ab adversario præbita causa inculcant, ut quæ de eo crebrò repetuntur, Deum clementi consilio, & ea voluntate sua misisse filium, ut pro peccatis omnium hominum passus & mortuus sit, etiam eorum, quos ab æterno præsciverit, nullo unquam tempore in Christum credituros esse, qua ipsa re Deus ex immensa sua & inexhausta misericordia summa, in redimendo toto humano genere præstitit, & effecit, ne quid ab ipso prætermitteretur, vel minimum quiddam, quod omnium hominum salutis reparandæ necessarium esset & opus. Et ita tempore mortis suæ etiam satisfecerit pro peccatis omnium eorum, qui ab ipso mundi exordio in inferno hætenus arserunt & ardebunt, ut Cain & consimiles, qui, si tempore gratiæ, quo vixerunt, meritum mortis Christi fide amplexi fuissent, quod Deus, per Ministerium verbi sui dati, nemini unquam denegavit, nulla re factum fuisset, ut ab Electione & æterna ordinatione ad vitam æternam exclusi essent. Nullum enim decretum Dei absolutum, & crudele ejusmodi è verbo DEI novimus, nec docemus, nec discimus, quo quisquam hominum, nisi propter prævisam ab æterno solam incredulitatem suam finalem unquam à prædestinatione & ordinatione Dei ad vitam æternam excidat, & exclusus sit: Et anathema dicimus omni contrarium docenti, aut contradicenti, etiamsi angelus sit. Et cujusmodi est, quæso, quod Huberus falso comminiscitur, à Wittebergenfibus, universali generis humani Redemptioni, contradici & ab iis contendit, DEum non omnibus ho-

hominibus, seu toti mundo Filium suum dedisse Redemptorem, nec eos omnes unquam ad vitam admissurum fuisse, ut eò filius DEi eos perduceret, & hoc omnibus hominibus promereretur. Nec docent Wittebergenses, neque unquam inquam Ecclesiæ nostræ, DEum ad vitam vel pœnitentiam reducere non velle eos, qṽi ab electione unquam exciderunt, & eradicati seu excisi fuerunt ob incredulitatem vel impœnitentiam suam, quam blasphemiam Jeremias capite 3. in desertrice muliere mariti sui describit, & exemplo Galatarum & Corinthiorum, & historia Acolasti Luc. XV. & adolescentis è latronum sodalitiò per Johannem Apostolum revocati ad pœnitentiam, de quo Eusebius Lib. III. Cap. 20. historiæ Ecclesiasticæ meminit, refelli constat. De iis omnibus igitur, quæ toto secundo capite Wittebergenses confitentur, & contra Huberum disputant, verissima esse toto pectore testamur & amplectimur, & per DEi gratiam in sententia hac cum Wittebergensibus perstabimus immoti, donec ad tribunal filii DEi sistemur, & gloriæ perpetuam coronam reportabimus. Quid dici à nobis hîc poterit disertius, & cum testificatione religiosiore, & asseveratione manifestiore cum scriptura divina, & puriore antiquitate Ecclesiæ veteris?

CAPUT III.

QUæ hoc capite ex Verbo DEi, & Ecclesiarum nostrarum publica confessione Libri concordia traduntur, quo scripto Ecclesiæ, quæ incorruptam Augustanam Confessionem profitentur, maturè perniciosas de Prædestinatione salvandorum contentionibus & certaminibus (nam exitiosa & funesta certamina partim jam tum in quibusdam locis periculose mota erant, partim apud nonnullos gliscebant, & ostendere se occeperant) isto tempore viam præcluderent, ne in Ecclesiis nostris Concordia & docentium consensus in doctrinâ hac necessaria scinderetur, sed fartus tectus retineretur: Ea omnia nos corde & sincero animo coram DEo & Ecclesia fatemur, amplecti, & Huberiana deliria opposita, toto pectore detestari & damnare. Et gratiarum actionem ab omnibus, veritatem in hac doctrina retinere cupientibus, Wittebergensibus deberi testamur, pro tam accuratè, cum in toto hoc libro, tum in hoc capite tertio, repetita doctrina & addita distinctione & declaratione voluntatis DEi antecedentis & con-

consequentis ex dialogo Damasceni, (de qua paulò ante diximus) quæ totum hoc funestum Huberianum commentum de Prædestinatione universali & electione omnium hominum, siue credentium in Christum, siue non credentium, ad vitam æternam, oppugnant : Velle nimirum DEum , quoad antecedentem seu universalem, clementem & misericordem , voluntatem & dilectionem totius mundi suamque *φιλανθρωπίαν* incomprehensibilem, omnes homines per Christum salvos fieri , si modo in Salvatorem omnes credant, & sic per fidem in Christum, & non sine fide in eum salute fruantur. Verum, quia Deum per omnipotentem & omnisciam prævisionem suam, ab æterno non latuit, nec obscurum fuit unquam, sed notum is sibi, & probe perspectumque habuit, quod omnes homines, tempore gratiæ, quo victuri essent, in Christum credituri non essent, sed plurimos & maximam eorum partem per incredulitatem, salutem æternam, per Christum iis morte & obedientia sua partam, & ministerio Evangelii & sacramentorum oblatam & propositam, abjecturos & neglecturos esse ; Ideo determinavit & fecit Deus decretum de æterna electione, seu prædestinatione salvandorum, & reprobatione per-euntium in voluntate sua consequente, sic, ut qui in tempore gratiæ, verè & ipso actu, aut re ipsa sint in Christum credituri, hos eosdem ipso actu salvatum iri. De omnibus verò incredulis, qui finaliter & perseveranter in Christum credituri non essent, hos omnes propter eam incrudelitatem suam, perpetuo damnatum iri. Utraque ea decreta *διηρημένα* & distincta, abscondita & latentia, Christus è sinu Patris ab æterno protulit, & nobis manifesto suo verbo revelavit hisce & similibus verbis, Joh. III. Qui credit in filium, non judicatur : qui verò non crediderit, jam judicatus est, quia non credit in nomen unigeniti filii Dei. Ubi utramque hanc voluntatem antecedentem & consequentem conjungit. Ac postquam locutus est de voluntate sua antecedente, seu misericorde erga omnium hominum salutem, nimirum quod Deus mundum dilexerit, ut filium suum unigenitum pro ipso redimendo dederit, eumque miserit, non ut mundus per eum judicetur aut damnetur, sed ut mundus per eum salvetur. Et sic declarata & explicata voluntate hac misericorde Dei antecedente generali de salute omnium hominum, subjicit Exem-

Exemplo, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam, quo proprie expressit decretum æternæ electionis & ordinationis Dei, & cum ea simul comprehendit & includit fidem in Christum. Hæc autem, quæ post sequuntur: qui verò non crediderit, jam judicatus est, consequentem Dei voluntatem continent, videlicet, qui à salute in Christo reprobandi sint, non ulla Dei efficaci voluntate, sed eorum propria, ut Hoseæ. 13. scriptum est: perditio tua est Israël, tantummodo in me auxilium tuum. Quæ omnia potissimam partem Disputationis, & controversiæ Huberianæ, evertunt & solvunt, ut & ea, quæ post hæc de Libro Concordiæ porro sequuntur. Reprobamus igitur cum Wittebergensibus sententiam Huberi de electione ad vitam æternam tam non credentium in Christum, quam credentium in Redemptorem. Et simul quod somniat Huberus, Deum in æterno decreto prædestinationis nullam habuisse rationem fidei in Christum in prædestinatis, quæ non est ab æterno, sed tantum tempore gratiæ inest in corde hominis, ut quæ verbo Evangelii, virtute Spiritus Sancti, accenditur. Et evidentia veritatis constringimur, ne in sequentibus à Wittebergensibus vel latum pilum discrepemus in hoc toto argumento prædestinationis, nec quicquam nobis commune esse cum Hubero, in ipsius universalis Prædestinatione omnium indiscriminatim hominum ad salutem, siue credant in Christum, vel nunquam sint in eum credituri. Nec vel nauci æstimamus, quicquid magno hiatu mundo imperito persuadere sine evidentia verbi divini ea de re Huberus cum suis asseclis studet. Et sincerè amplectimur Testimonia Wittebergensium, quibus è scriptura comprobant & confirmant, solos in Christum credentes à Deo ad vitam æternam electos esse, & quæ de dicto Christi edisserunt: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Nec somniis Huberi de discrimine ἐκλεκτῶν καὶ ἐκκλητευμένων commentitio & novo, hætenus in Ecclesia ignorato, movemur. Et simul pede proterimus, quod de Judæ proditoris electione ad salutem fingit, nomen ejus in cælo adscriptum esse, quod commentum Huberi solum dignum esset, nisi ad mentem saniolem redierit, gravissimo supplicio divino. Indissolubilem & indivulsam Pauli catenam Rom. 8. in hac doctrina integram retinemus cum Formula Concordiæ, quam Wittebergenses hoc loco Huberi figmentis crebrò opponunt. Et simul locum Eph. I. Apostoli Pauli firmiter oppo-

Opponimus ei, juxta piam interpretationem Libri Concordiæ, & compendii ejus. Et quibus illæ descriptiones & notæ non conveniunt, quibus Apostolus Paulus electos describit, hos falso pro prædestinatis haberi pronuntiamus. Et quæ hîc nos sentire & amplecti testamur, ea de omnibus illis quoque intelligi volumus, quæ ad condemnationes furorum & errorum, vel potius hæreseos Huberi, dicuntur p. 114. & sqq. de hæresibus Calvinistarum. Post quæ in Hubero, nominatim & multis verbis prolixè ad finem totius Wittebergenſium Scripti usque titulis numerorum 14. damnantur, meritò obeliſco notanda esse, & ab Ecclesiâ explodenda, judicamus, & fugienda esse omnibus, qui à Calvinismo immunes esse volunt, & Ecclesiæ DEi & conscientiæ suæ satisfacere, inter quos & nomen nostrum, cum Wittebergenſibus, læti & ultrò profiteamur. Et quæ in Hubero de Prædestinatione, Electione seu Ordinatione DEi ad vitam æternam, à Wittebergenſibus è solidis Verbi DEi fundamentis reprobantur, & pro Falsis & impiis redarguuntur, in quinque subsequentibus capitibus, non ferenda esse in Christi Ecclesiâ dogmata, sed abominanda simpliciter coram DEo, testamur. Et quis quæso, cui Catholica doctrina, in Ecclesiâ Christi, vel per transfennam tantum à longè aspecta & cognita fuerit, in Hubero non detestetur, & abominetur cum Wittebergenſibus, quod delirat, totum genus humanum, seu omnes homines adultos, (de infantibus enim id intelligi non potest, in quos hypocrisis per ætatem incidere nondum valet) in baptismo justificari, seu remissionem peccatorum accipere, quæ eis ibi conferatur & donetur in baptismo, etiamsi nunquam vera fide sint in Christum, sed meri hypocritæ, & id hoc clumbi testimonio, aliis impudenter persuadere conatur, quod Apostoli hac de causa, omnes baptizatos tam incredulos, quam credulos in Evangelio denominant justificatos, quos Deus gratia sua complexus sit. Videatur igitur, quantum inter doctrinam & fidem Huberi intersit, & Judæi illius veteratoris toties baptizati, qua impostura tantummodo sibi collegit pecunias à Christianis, cujus meminit in Ecclesiastica Historia sua Socrates Lib. 7. cap. 17. Nostræ Ecclesiæ ante hæc tempora semper è verbo Dei docuerunt, sacramenta sine fide nihil cuiquam prodesse, justificationem seu remissionem peccatorum, non nisi fide à solis credentibus accipi, nequaquam verò ab omni mundo uni-
 versali-

verfaliter, feutam ab omnibus baptizatis, non credentibus & hypocritis, quam credentibus. Qui enim crediderit, & baptizatus fuerit, falvus erit, inquit Chriftus. Quia enim Deus omnibus & fingulis hunc fui meriti thefaurum feu promiffionem remiffionis gratiæ in baptifmo offert & exhibet, eum à baptizatis vult accipi, quod non nifi fola fide fit, non absq; fide. Apologia Confessionis Auguftanæ docet, quod in ufu sacramentorū femper fides debeat accedere, quæ credat promiffionibus, & accipiat res promiffas, quæ ibi in Sacramento offeruntur, & eft ratio plana & firriffima, promiffio eft inutilis, nifi fide accipiatur. At sacramenta funt figna promiffionū. Igitur in ufu debet accedere fides, ut, fi quis utatur Cœna Domini, fic ea utatur fide quadā. Quia per id Sacramentum Novi Testam. ut Chriftus clarè vocat, ideo ftatuat, fibi offerri res in hoc Novo Test. fcilicet Remiffionem peccatorum, & hanc rem fide accipiat, erigat pavidam confcientiam, & fentiat hæc testimonia non fallacia, fed tam certa, quam fi Deus novo miraculo de cœlo promitteret, fe velle ignoscere. Quæ portentia igitur & blafphema dogmata in Ecclefiam Chrifti Huberus invehat de hypocritarum baptifmo & regeneratione, quis approbabit?

DE BAPTISMO.

Ejusdem farinæ eft, quod Huberus impudenter & insolenter fingit, inter fubftantiam baptifmi, & ejus effectum feu regenerationem, videlicet, quæ in baptifmo per Spiritum Sanctum fit, nihil interefle. Quid contra veritatem Baptifmi in fcitius, & rudius quisquam impius Tiro dixerit? Cum Catechifmus de tota Scriptura paffim manifef tam differentiam tradat fubftantiæ baptifmi, & regenerationis feu effectus ipfius, & regenerationem perfpicuè appellitet operationem & effectum vel fructum baptifmi. Sic enim hætenus Catechifmus Ecclefie docet: Quid efficit, aut operatur baptifmus? Et Apoftolus utrumque effectum baptifmo tribuit, efle lavacrum regenerationis & renovationis. Et utrumque fit in baptifmo, vel per baptifmum à Spiritu Sancto, Regeneratio & Renovatio, nec Regenerationem aut renovationem Apoftolus ipfum baptifmum definit, fed operationem vel effectum ejus. Et quid aliud ex abfurdiffimo dogmate prædeftinationis univerfalif omnium hominum, credentium & non credentium, ad vitam æternam, quæ fo fabricet Huberus, quam univerfalem omnium eorundem

justificationem & regenerationem, quantumvis hypocritarum in Baptismo, fieri, licet infidelium? Quapropter etsi haud gravatim concedamus, Baptismum credentibus & non credentibus seu hypocritis pariter communem & eundem esse Baptismum, & iis ex æquo & pariter gratiam regenerationis & renovationis omnibus, quicumque baptizantur, offerri in Baptismo liberalissimè & præsentissimè à DEO, tamen re ipsa illam infidelibus, & hypocritis actu æqualiter conferri, donari, applicari, propriam fieri, obsignari & ab ipsis percipi in Baptismo, coram DEO & tota Ecclesia perspicuè pernegamus, & id fieri non vitio Baptismi, vel culpa DEI dicimus, sed tantum solius hominis hypocritæ, & increduli, sine fide Baptismum susipientis, vitio & culpa, ut jam diximus. Sicut Evangelium verissimè semper potentia DEI est ad salutem, non autem promiscuè, aut absolutè cuivis audienti illud & hypocritis, sed omni tantum credenti: Et non absolutè & sine discrimine Baptismus operatur Regenerationem in quolibet etiam hypocrita & incredulis, sed tantum in solis credentibus, seu fidem afferentibus, quam Deus in eo in baptizandis operatur. Sic præterea quæ hoc loco in Hubero à Wittenbergensibus damnantur, semper in Ecclesiâ Christi, ut falsissima & abominabilia sunt habita, etiam è primis elementis Catechismi. Meritò igitur in sacro deposito doctrinæ cœlestis religiosè conservando, & in Ecclesia, & posteritati incorruptè tradendo, omni conatu & studio opera danda est, ne in corruptelis doctrinæ damnandis à nemine cœcutiatur & conniveatur, etiamsi vel angelus de cœlo autor pravae doctrinæ fuerit. Maledictus igitur omnis, cum Hubero quoque, qui voci DEI adeò superbè, perfractè & pertinaciter contradicit, ut nec calumniis in divinam veritatem abstineat, aut qui similes *δογματίζεις* sciens & volens admiserit. Simul enim, atque scorpius apparuerit, conterendus est, inquit Hieronymus, etiamsi pater aut mater fuerit.

Hæc de dogmate Huberi, è Verbo DEI & perpetuis Confessionibus nostris, scriptisque Lutheri, & Formula Concordiæ respondere volumus. Et DEum oramus, ut virus omne Huberi, & similium deleat, & Ecclesias, quæ Augustanam Confessionem veram & genuinam fideliter contra omnes hæreses vetustas & recentes nostro tempore amplectuntur, & constanter profitentur, propter gloriam sancti nominis sui, in veritate conservet & tueatur:

Et

Et Huberianam hanc hæresin, & deliria, à nobis clementer avertat, ne Ecclesiæ nostræ eis implicentur, quibus sycophanta & ludio, non veretur asseverare, nec phrasi nec re conforme esse verbo Dei, si quis dicat: DEum ad vitam æternam tantum elegisse credentes: Sed convertat & in viam veritatis eum reducat, ab horrendo suo, monstroso & impio hoc dogmate, ut salvetur, nec in his crassissimis furoribus ad finem perseverare, aut in æternum perire, Deus eum sinat, aut si præfractè impia sua hæc dogmata ἀμφωπῶν perrexerit, in eum exemplum justæ iræ suæ quamprimum toti mundo statuatur, quo alii, qui studio ducuntur pari contra Formulam Concordiæ, serio terrore perculsi, veritatem verbo Dei patefactam, studiosius posteritati illibatam & incorruptam relinquere conentur. Et ab hoc periculo immunis fuisset Huberus, si in doctrina Verbi Dei, scriptis Lutheri, Formulaque Concordiæ perstitisset, cui & subscripsit, & assensus fuit in Ecclesiis Wirtebergensibus, & ad eam Wittebergæ insuper juramento religioso perfidè se publicè astringit, cum gradum Doctoris Theologiæ ibi perjurè & perfidè sumeret: Hæc ei precamur, quamquam parum spei sit, D. hunc Huberum sanabilem, & meliora monentibus sic fore dicto audientem, ut ab inveterata & pertinaci hac sua hæresi, verbo Dei & Formula Concordiæ repugnante, & exitiosa Ecclesiæ resipiscat, & ad mentem saniorē unquam redeat, cum jam toties Ecclesiæ verba malitiose dederit, simulando consensum firmissimum de tota doctrina hac, cum Wittebergensibus & aliis, & subscribendo quoque Formulæ Concordiæ, cum Wittebergæ gradum Doctoris Theologiæ susciperet, quo ipso ad eandem, ut diximus, in publica cathedra, solenni jurejurando perjurè in maxima eruditissimorum Virorum corona & numero se prudens & sciens astringit. De Regeneratione autem Huberus, in solenni conventu præstantissimorum Virorum, qui institutus fuit Wittebergæ, jussu, autoritate & voluntate Illustrissimi Principis, Administratoris Saxoniae, Dni. Friderici Wilhelmi, à Theologis & Politicis, ut D. Huberus sic in viam veritatis ab hæresi reduceretur, è Verbo Dei & Formula Concordiæ fideliter monitus, verum plusculis diebus, huic rei frustrà per ipsius pertinaciam superbam tributis, in agnoscenda generalis prædestinationis omnium ad salutem & vitam æternam, credentium & incredulorum, vanitate & im-

impietate sua, pertinacissimè perstitit, nec veritati verbi divini locum dedit, nec salutaria monentibus cessit. Et licet de regeneratione vel *παλιγγενεσία*, quæ fit in baptismo, hanc sententiam & confessionem se amplecti, Commissariis Illustrissimi Administratoris Saxoniae, manu sua descriptam, exhibuerit, quæ tunc recepta quidem spe bona ab eo fuit. Nimirum hypocritæ usum & fructum baptismi, qui est regeneratio & renovatio, non consequuntur, licet baptismus nuda aqua non sit, sed lavacrum aquæ in verbo. Unde apparet toti Ecclesiæ, illo ipso testante, quod regeneratio sit usus, fructus & effectus Baptismi, non substantia ejus, quapropter notorii hypocritæ hujus non fiant participes. Et de generali justificatione omnium hominum fidelium & infidelium, seu credentium in Christum, seu non credentium in eum, eodem anno 94. in arce Wittebergensi testatus est, hanc suam unicam & perpetuam confessionem esse, videlicet: Credo etiam hanc Redemptionem ac justificationem nemini concedi, nisi eam fide sibi applicet. Est itaque inter opus Redemptionis & Justificationis accuratè distinguendum. Hæc sunt verba Huberi. Tamen, quam nunc hoc tempore de his capitibus doctrinæ sententiam, non tantum animo foveat, sed subinde recudat, & novis chartis passim sine fide spargat, palam constat. Quapropter, lubricitate hac & vanitate sua toties repetita, nihil amplius meretur, quam ut etiam juranti, vel manu sua scribenti, ut vecordi & mendaci Spiritui, nemo sanus fidem habeat, sed potius Dei judicio severo ipsum commendet. Non itaque nisi fumos vendit, in rebus fidei, non secus ut alter Thurinus Verronius, sive loquens, sive scribens, sive jurans etiam Huberus. Intelligit igitur facillime quivis bonus & Deum timens, cane pejus & angue eum fugiendum, & nulla fide & alloquio dignum æstimandum esse. Et Huberus cum suis documento erit necessario & gravi, ne temerè aut facilè superbè jactabundis & de se prolixè gloriabundis, partes docendi, in Ecclesia & Schola temerè committantur, quod vitium jam plurimis in locis invalescit, & dominatur, summo Ecclesiæ corruiuræ cum periculo. Deus igitur sine mora perdat eos, qui, hoc seculo novissimo, & tristissimo, Ecclesiæ quietem pravis dogmatibus & strophis turbant, & veritatem doctrinæ celestis speciosis artificiis & artibus sinonis depravant,

Hæc

Hæc de Huberiana: hæresi rogati & Amplissimi Senat9 nostri mandato & voluntate, coram Deo & Ecclesia, sine verborum ulla circuitione, ingenuè & verè testari volumus. Et hanc confessionem nostram verbo Dei conformem, & scriptis Lutheri, Formulæ Concordiæ, nostræ Confessionis symbolo recepto, per omnia congruentem, læti ad tribunal Salvatoris nostri JESU CHRISTI veri judicis notissimi afferre die judicii postremi non reformidamus. Et non dubitamus, hinc, liquidiss. utrumque caput perspici, sine fronte pravi dogmatis ab Hubero damnari, quæ de prædestinatione filiorum DEI æterna, à Wittebergensibus juxta verbum DEI, & Formulam Concordiæ traduntur, contra ejus nova portenta & somnia, Scripturæ sacræ omnibus destituta fundamentis. Et simul oleum & operam omnem illum perdere, & toto cœlo turpiter deerrare, quod improbestudet Wittebergensibus imputare, ut qui Calvinistarum doctrinam de prædestinatione æterna salvandorum profiteantur, quod clarè & planè nostro testimonio, disertè & non obscure, testificari volumus.

Et non dubitamus pios, & omnes veritatis cœlestis amantes tot Ecclesiarum sincerarum judiciis motos, affanias & aniles fabulas, & inauditas Huberi *Φλαπίας* de prædestinatione ad salutem universali omnium hominum, credentium & non credentium, cum aliis ejus sordidis & blasphemis commentis, nulla parte admissuros aut approbaturus, sed ex Ecclesia Dei explosuros esse, quæ veritatis columna est: Nec fore quempiam existimamus, qui in gratiam extorris hujus sycophantæ, & ex Ecclesia Christi vera Saxoniae proscripti Huberi, dulcissimum illum & suavem consensum docentium in Ecclesia Christi, qui in Formula Concordiæ comprehensus est, sint rupturi & deserturi, prælatis hisce Huberianis, insanis & putidis vanitatibus. Deus clementer largiatur nobis, quibus thesaurus doctrinæ Ecclesiæ incorruptus commendatus est, ut propagatione & conservatione fidei ejus depositi simus unum, sentiamus & doceamus constanter, unum, juxta ardentissimas Christi preces Joh. 17. nec sinamus agrum Ecclesiæ Dei loliis, & perniciosissimarum corruptelarum D. Huberi, aut impiorum illorum dogmatum, hæresibus & Zizaniis, connivendo & stertendo, oppleri & infici, Amen!

Liceat verò huic *Scripto* erudito, eiqve *Apologetico*, ea nunc subjun- gere, quæ *A. 1596.* in *Schola* hac *Lubecensi* à præclarissimo istius Re- ctore & Doctore Theologo, *Ottone Gualperio*, adversus *Huberianismum* fuerunt notata, & peculiari *Dissertatione* exposita. Scilicet instituerat laudatus Vir ad Scholasticam Juventutem *Lubecensem Commonefactionem* de *Articulo Electionis seu Prædestinationis ad Vitam æternam*, in quâ tum *Causas Electionis* exposuerat, & modum atque usum ejus adversus *Calvinianos* monstraverat, tum *Controversiam* illam, inter clarissimos Viros, *Dn. Theologos Wittebergenses*, & *D. Samuelem Huberum* ortam, disceptaverat excusseratque. Cum autem hæc, cum reliquis ejus scriptis, (*) in paucorum jam verse-

(*) Scripta quædam, à *D. Gualperio* elucubrata, adduxi in supra nominata *Concione* mea *Scholastica*, *Lub. A. 1703.* recitata, p. 36 sq. Edidit autem præterea *A. 1595.* *Dissertationem*, de *Incarnatione Filij DEI*, in qua repetitur *Doctrina* de *Unione Hypostatica* duarum *Naturarum in Christo*, & inde dependente ac consequente *reali Idiomatum Communicatione*, quemadmodum illa in sincerioribus *Ecclesiis* & *Scholis Saxonis* publicè solet proponi (plag. 5) In *Epistola Dedicatoria* compellat *Amplissimum Imperialis Lubecæ Senatum*, eiqve rationes instituti decenter exponit: Cum hoc tempore pro more *Ecclesiæ Christianæ*, de hoc ipso adorando *Incarnationis mysterio*, publicè agendum atq. tractandum esset; & verò in *Scholis* quoq. benè constitutis laudabilem hunc morem observatum esse recorderer, ut orationibus quibusdam moderatores illarum, doctrinam eandem, quæ publicè in *Ecclesia* sonaret, repeterent, suæq. fidei commissæ juven- tuti inculcarent, hæc ratione consensum suum & *συνφωνίαν* suavisissimam attestarentur; ego quoq. officio meo hac in parte deesse nolui. Vestris igitur *Amplitudinibus* atque *Excell. Dissertat.* hanc qualemcumq. de *Incarnatione Filij DEI*, paucis abhinc diebus in *Gymnasio nostro* publicè à me institutam, in- scribere ac dedicare volui, partim, ut intelligeretis, me non pravam aliquam & singularem de hoc mysterio opinionem, aut etiam à publica *Saxonicarum Ecclesiarum Confessione* diversam alere, sed eandem tenere ac propugnare, quæ in *pia Concordiæ formulâ* repetita, & à variis hæreticorum *Strophis* perspicuè di- stincta extat; partim, ut cognosceretur, me in *Officio* mihi demandato, non segnitè aut oscitantè versari, sed pro *Christianissimam*, quam imposuisti, dili- genter fideliterq. ornare. *A. 1596.* supra adducta *Commonefactio*, cujus *Epito- men* hic exhibeo, prodiit. (plag. 6.) *A. 1606.* publicavit *Piam & Christianam Commonefactionem* de *Sacro-Sanctâ Domini nostri Jesu Christi Cænâ*, in quâ *stylo simplici* recensentur ordine causæ ejus: *Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis*, simulq. *Adversariorum Strophæ* deteguntur & refutantur, ad pubem *Scholasticam* in *inclutâ Lubecâ* recitatam. Inscripta eandem *Triadi Presbyte- rorum Lubecensium*, cum scilicet in finem, ut ostenderet, illos nullis suffultos esse rationibus, qui dicunt, quod *Calvinianorum* accedat partibus, hinc vocat se

versetur manibus, rem haud ingrati me, *Acta Huberiana, Lubeca olim collecta*, nunc publicantem, facturum esse censui, si nonnulla ex eadem, (integram enim dare animus non est) excerpsero, atque *Censura Rev. Ministerij* adjecero. Ex his enim unusquisque colligere poterit, tum in Ecclesia, tum in Schola, *Huberianismum* egregiè atque invictè prorsus fuisse impugnatum. Ita autem primò in *Dedicatione*, quæ ad *Magistratum* inclutarum Rerumpubl. **HAMBURGENSIS & LUNEBURGENSIS** directæ est, de *Huberi* molitionibus edisserit: *Huberus ad alterum extremum digrediens hæret in contemplatione electionis ejusmodi, qua DEUS Pater, ratione Decreti, in voluntate antegressa tantum intueatur Filium, ejusque meritum, & in hoc universum genus humanum, omniaque ejus individua ad vitam æternam eligat, hæredesque regni cœlestis scribat; sic ut in hac causa æque sint & dicantur electi, qui sunt extra Ecclesiam, atque qui sunt in Ecclesiâ. Mediorum verò & τῶν μέσων seu ordinationis mediorum, qua fides in cordibus hominum accenditur, & qua Christus cum suo merito, inque eo gratia eligentis apprehenditur, in universali hac electione, nullum esse respectum dicit. Quandoquidem verò Calvinianorum dogma dudum explosum & confutatum satis est: nunc autem conatu magno suum defensare, & imperitæ juventuti, sicut & plebeculæ indoctæ, obtrudere incipit Huberus; ipsa requirit necessitas, ut de eo Juventus maturè, diligenter, accuratèq; moneatur, quæque Ecclesiarum nostrarum in hoc fidei capite, fideliter erudiatur. Cum igitur viderem, Huberum in chartis nuper editis, vestrarum & nostræ Rerumpubl. inclutarum, mentionem facere, & nescio de quo consensu inter Ecclesias nostras & ipsum haud obscurè gloriari: scrupulum hunc omnino Juventuti Scholasticæ eximendum esse duxi. Novit enim ipse Huberus, quo vultu, quaq; fronte in oris bisce sit exceptus: quamque planè nullum opinioni suæ falsè invenire potuerit patrocinium. Nunc sequentia, licet ea prolixa valdè sint, ex ipsa *Oratione* afferre decrevi, quæ tum solidam *Gualtperij* scientiam*

invitum planè & innocentem Calvinianum. (2 plag.) Eadem Germanico idiomate Anno modo dicto prodiit, hanc præ se ferens Inscriptionem: Christliche wohl gemeinte Erinnerung/ beneben Gottseeliger Betrachtung des theuren und hochwürdigen Abendmahls unsers lieben HErrn und Seligmachers Jesu Christi/ welcher gestalt Er dasselbe / laut dreier Evangelien / und des Heil. Apostels Pauli / unsehl. bahren Gezeugnissen eingesetzt/ auch was für einen trefflichen himmlischen Schatz unter dem Brod und Wein Er uns/ in dessen rechtmäßigem Gebrauch mitzutheilen versprochen / in schlechter Einsalt gestellet und vorgetragen der Studirenden Jugend in St. Catharinen Schul zu Lübeck/ als sie nach Gewohnheit dessen Orts / zur Beicht gehen/ und darauff des HErrn Tisches würdiglichen genießen wollen. (2½. plag.)

tiam indicant, tum causam nostram insigniter perorant, atq; *Actis Huberianis* felicē finem imponere possunt. Hoc verò ordine omnia fluunt.

Ut majori cum perspicuitate institutum nostrum expediamus, primò, controversiæ ipsius (quæ inter Dn. Theologos Wittebergen-
ses, & D. Samuelem Huberum est,) ponemus statum principalem & proprium: deindè sententiæ veræ adferemus fundamenta; & tertio argumenta nonnulla partis adversæ speciosiora, confutabimus. Do-
ctor Huberus duplicem constituit Electionem: universalem alteram, alteram particularem seu specialem. Universalem considerat in an-
tegressa DEi voluntate (ut ipse loquitur) qua nempe DEus accipiens filium ejusque meritum, omnes homines in eo, seu per eum, eligat & destinet ad salutem & vitam æternam: seu homines illi, in mundi Salvatorem credant seu non credant: seu sint in fidelium seu infide-
lium numero: seu sint intra Ecclesiam seu extra Ecclesiam. Quo nomine & complexu Turcæ, Judæi, Gentiles, Epicuræi, hostes & cives Ecclesiæ, æquo censu ad hæreditatem regni cœlestis pertinent. Hos & jam omnes, eâ ratione, illustrissimis illis titulis ornat, ut vocentur cum filiis DEi, sancti, justificati, regenerati, inculpati in DEi conspe-
ctu, regale sacerdotium. Illam vero Electionem universalem, dicit particularem fieri in applicatione, quatenus videlicet actu sal-
vantur tantum illi, qui actâ pœnitentiâ, fide in Christum confu-
giunt, sanctissimum ipsius *λύτρον* fide apprehendunt, & in hac fide ad finem usque vitæ perseveranter manent & perstant. Utramque electionem (universalem & particularem) univocè ita & propriè appellari ait. Domini Theologi Wittenbergenses contrà, Electionis nomen & definitionem, nunquam ita universaliter in Scripturis sacris usurpari contendunt, affirmantes, loquendo propriè, sub electionis voce & definitione comprehendi tantum filios Dei, qui fide Christum ejusque meritum apprehendant, & in hac fide per Dei gratiam confirmati ad finem vitæ perseverent, perque eam in Christo ex mero gratuito gratiæ divinæ favore, vitam tandem con-
sequantur æternam, regnique cœlestis beatitudinem. Non igitur hîc quæritur, an salvemur per filium Dei, an salvemur per fidem; an actu consequantur vitam æternam ii, qui in fide ad finem vitæ per-
stant; an pauci sunt electi, an reprobi, propria sua pereant increduli-
tate, an promissiones universales propriè ad solos electos sint trans-
feren-

ferendæ, an electi ita sint circumvallati beneplacito DEi, ut nulla unquam ætate, incredulitate aut rebellionē adversus DEum, gratiā ipsius possint excidere? His enim & consimilibus aliis, statum controversiæ Huberus, minus profectò involvit candidè, eum tantum in finem, ut Lectori fucum faciat, & causæ suæ εἰδωλὸν fingat speciosum; Theologos verò Wittenbergenses in nescio quorum errorum suspicionem adducat. Quod certè ab ingenuo Theologo & veritatis amante (ut vult videri Huberus) debebat esse alienissimum. Dico igitur, controversiæ statum, nudè & absque omni verborum circuitione positum, esse hunc: Num DEus in æterno electionis proposito, elegerit in Filio, sive per Filium, ad vitam salutemque æternam, omnes omninò homines, quomodocunque se habentes, id est, seu credant aut credituri sint in Christum, in quo facta electio est, seu non credant aut non credituri sint: electione propriè, & non ὁμωύτως ἢ καταχρησικῶς ita dicta? Hic Rhodus, hîc saltus. Jam verò Ecclesiæ sinceriores omnes Augustanam Confessionem amplexæ, inter quas non postremæ sunt, ut ipse Huberus fatetur, Saxonica nostræ, dogma istud Huberianum non pro genuino, sed adulterino, non pro veteri, sed novo & nuper ex proprio ipsius cerebro conficito habent, & habent quidem meritò. Etenim si universam pervolvamus Scripturam, nuspiam inveniemus, Electionis vocem ad vitam æternam ita latè & universè positam, ut sub ea non homines tantum, sed hominum monstra quælibet comprehendantur. Ponitur autem ita semper, ubi ex professo de electione ad salutem agitur, ut electio oppositam habeat reprobationem, indeq; separationem aliquam significet. Non quod dicamus, separationem illam fieri respectu voluntatis DEi antecedentis, sed consequentis. Voluntate siquidem antecedente, DEus vult omnes homines promiscuè & indiscriminatim salvos fieri, per ordinem tamen & mediorum τῶν à se constitutam. Quando verò hominum alii institutum à DEo ordinem, grata mente amplexantur, verbum audiunt, Sacramentis utuntur, regenerantur per eadem, & sic supremo salutis capiti Christo adglutinantur: alii verò ordinem eundem contemnunt, blasphemant, hostiliter oppugnant; indè adeò fit, ut DEus voluntate consequente concurrens, separationem faciat piorum ab impiis, fidelium ab infidelibus, resipiscientium à non resipiscen-
ribus. Sic Christus inquit, Joh. XV. Elegi vos de mundo, propterea

mundus odit vos. Nec movit nos quicquam *ἐνστάσις* Huberi, quando præfractè negat, eligendi vocem separationem aliquam denotare, usus hac ratiuncula, Electi dicuntur in Christo : Christus verò est universalis respectu *ἀπολύτρωσις* & satisfactionis pro peccatis totius mundi: Ergò & in Christo electio nostra erit universalis, nec ullam admittet separationem. Respondemus, esse insufficientem causarum enumerationem, quia non omnia ea conjunguntur, quæ in electionis negotio conjungi debeant. Enim verò, si sola hæc *ἀπολύτρωσις* seu satisfactio Christi, in Electionis proposito consideraretur, concederemus libenter, quod, quemadmodum redemptio universalis est, pro omnibus omninò hominibus præstita; ita quoque futura sit universalis electio. Jam verò quia Christus Salvator, respectu duplici, ad constituendam electionem requiritur, tum quatenus pro peccatis totius generis humani passus est, tum quatenus meritum passionis, universo mundo acquisitum, applicatur nobis & imputatur per fidem: hinc certè fit, ut neutrum sine altero in electionis negotio sit considerandum. Exemplo res evadet manifestior. In articulo justificationis æquè dominatur *ἀπολύτρωσις* illa, & satisfactio pro peccatis omnium hominum: nec tamen inde consequitur, omnes omninò homines, seu credant seu non credant, propter *ἀπολύτρωσιν* illam justificari. Causa est, quia Christus ratione *ἀπολύτρωσις* ociosus est & manet, nisi apprehendatur fide, ejusque meritum per fidem homini peccatori imputetur. Fit igitur & hic separatio, haud secus atque in electione, ut alius dicatur justificatus, alius non justificatus. Quodque instat, Dei voluntatem in filio semper habere adjunctam *εὐδοκίαν*, beneplacitum & benevolentiam erga homines: respondemus, constare immotam *εὐδοκίαν* istam in filio, erga omnes illos, quos filio per fidem videt esse insertos: interea verò, beneplacitum habere Dominum (seu in filio seu per filium) etiam in impiis & infidelibus, negamus constantissimè. Quid enim Scriptura? Non habitabit, inquit regius Psaltes, Psal. 5. tecum ô Jehovah, malignus, nec gloriabundi consistent coram oculis tuis: Odisti omnes operantes iniquitatem, perdes omnes loquentes mendacium, virum sanguinum & dolosum abominabitur Jehovah. Sin verò per *εὐδοκίαν* illam, immensam Dei erga genus humanum *φίλ-*

ανθρωπιαν velie intelligi, qua motus, filium suum universo miserit mundo, nemo est, qui id quidem sit negaturus: modo non unicam & solam illam faciat causam electionis *ολικην* sive totalem Huberus, sed totum observet prædestinationis ordinem, adeoque omnia, quæ ad ordinem istum spectant & requiruntur, diligenter & attentè consideret. Et cur, quæso, negaret Huberus, electionem subinferre separationem aliquam hominum, cum Christus ipse dicat ad discipulos. Joh. XV. Ego elegi vos de mundo. & Joh. XVII. rursum manifestavi, Pater, nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum servaverunt: non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Electi igitur non sunt mundus, seu promiscua illa omnium hominum fidelium & infidelium turba, sed cœtus quidam in Deo oculis acceptissimus, è media mundi colluvie segregatus. Sed, ait Huberus, in confut. brevi p. 5. loqui ibi Christum de electione Apostolorum ad Apostolatatum, idque hoc argumento conatur obtinere, quia si in his locis de vita agatur æterna, consequens sit futurum, solos Apostolos ad vitam æternam esse electos, separatis reliquis hominibus omnibus, sub nomine mundi à vitâ & salute: hoc verò *τῶν ἀτόπων εἶναι, ἀποπρώπτειν*. Ast, belle, Hubere, minimè sanè bellè hæc affirmas. Quomodo enim *ἐπιφρασεις καὶ ἀντιθεσεις* istorum locorum ad Apostolatatum reduces? vides, quam gravem ad discipulos suos instituat orationem Salvator. Ego sum vitis, inquit, vos palmites, ut igitur viti, palmites & oleæ surculi, sic Christiani Christo tanquam capiti suo per fidem inferuntur: Qui manet in me, scilicet per fidem, & ego in eo, hic fert fructum multum. Si quis in me non manserit, quippe cum solus ego sola & unica sim vitis, extra quam nulli sperandi fructus sunt, ejectus est foras sicut palmes & exaruit, & colligunt eos, & in ignem conjiciunt & ardent. Vos amici mei estis, si feceritis, quæcunque ego præcipio vobis, non quod velim vos operibus vestris & faciendo amicos meos fieri, sed cum per gratiam in amicitiam meam sitis recepti, vestrum sit, ut obtemperando mandatis meis, à posteriori, id est, à signo & effectu per obedientiam fidei vos meos amicos esse declaretis. Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audivi à Patre, nota feci vobis. Non vos

vos me elegistis, sed ego elegi vos gratis: & constitui vos, ut fructum afferatis electis dignum, & fructus vester maneat, ut quicquid petieritis patrem in nomine meo, det vobis. Si mundus vos odit, scitis, quod me prius quam vos odio habuerit. Si è mundo fuissetis, mundus quod suum est diligeret: Quia verò è mundo non estis, sed ego selegi vos è mundo, propterea vos odit mundus. Attende per Deum immortalem, mi Hubere, quomodo hæc principaliter de electione ad Apostolatum possint accipi! Quid enim? anne & Judas, (qui sanè ad Apostolatum est electus) è mundo quoque electus dicitur? anne & hunc mundus pro ingenii sui perversitate prosequitur odio? anne & hic è medio mundo, hoc est, impiorum colluvie fuerit eximendus? Non utique dixeris. Et qui quæso ad solos Apostolos gravissimam istam Christi concionem restrinxeris, cum hac ratione mundus, solis Apostolis foret impositus, & sic quoque reliqui omnino omnes sub mundi voce, id est, impiorum multitudine essent comprehendendi. Noli ita Scripturam interpretari, sed majori judicio (ne videaris *αὐτοδίδακτος*) Apostolorum nomine omnes fideles designatos esse attende. Hos enim cum Christo magistro suo mundus extremè odit, ridet, persequitur, proscribit. Porro Joh. VI. Omne quod dat mihi Pater, inquit Christus, veniet ad me: & eum, qui venerit ad me, non ejicio foràs. Soli autem credentes veniunt ad Christum per fidem, re i qui homines universi contemnunt & repudiant filium Dei, ergo soli hi, qui veniunt ad eum, à patre ipsi dicuntur dati, nempe sub ratione æternæ prædestinationis ad salutem & vitam æternam. Eodem modo, Johan. X. ad incredulos Judæos ait: Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis: oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego cognoscor ab illis. Quid verò est aliud, esse ex ovibus Christi, quam esse ex hominum prædestinatorum numero? Jam verò Christus dicit, Judæos non esse ex ovibus suis. Quam ob causam? Quia non credunt in filium Dei. Manifestum igitur est, solos credentes in prædestinatorum numerum referri. Sed regerit hic Huberus, testimonium productum ex cap. Joh. VI. explicandum esse per alterum Joh. XVII. ubi Salvator affirmat, omnem sibi datam esse carnem, ut det ei vitam æternam: At inquam ego, scripturam hoc modo ab Hubero non citari, sed mutilari. Locus enim integer sic habet:

habet : Pater, venit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut, quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam. Joh. XVII. Hæc autem est vita æterna, ut cognoscant te solum verum DEum, & quem misisti JESum Christum. Egregius sanè locus, quo luculenter credentium salus, & eorum, qui DEum Filiumque cognoscunt, asseritur. Jugulabitur igitur proprio gladio Huberus. Prædicat sanè Filius DEI immensum illud beneficium Patris sui, quod in omnem carnem sibi potestatem dederit, quod omnia in manus suas tradiderit, ut sit Dominus rerum omnium, adeoq; vitæ simul & mortis. Sed indène concludes : Filium protinus omni carni, quocunque demùm se habeat modo, vitam æternam daturum? Quæ, quæso, hæc ineptè concludendi ratio fuerit : Filius habet potestatem in omnem carnem : Ergò omni carni est vitam æternam daturus. Non sic sanè *κατὰ τὸ πρῶτον πωδεῖας*. Attende verò istud, quod omittis, Hubere ; ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam. His vero verbis *περίφρασις* & descriptionem electorum contineri, negari non potest. Electi Christo à Patre dicuntur dati : & contra dati Christo à patre, sunt & dicuntur electi. His dat vitam æternam, secundum illud : Ego vitam æternam do ovibus meis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam de manu mea. Pater, qui dedit mihi, major omnibus est, neque potest eas quisquam rapere de manu patris mei. Et rem sanè ita habere, immediatè subjuncta verba sole clarius evincunt : Hæc est vita æterna, inquit Salvator, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti JESum Christum. Ergo qui verum vivumque Deum, ejusque filium dilectum non cognoscunt, non plena fiducia invocant & adorant, his non datur vita æterna. Innotum enim stat illud ; Qui filiū non habet, vitam non habet : & qui non credit filio, non videbit vitam, sed ira DEI manet super eum. Potestas igitur data est filio super omnem carnem, ut, qui recipiunt illum, det eis vitam æternam, qui non, judicet eos in novissimo die, æternisq; pœnis ob incredulitatem ipsorum subjiciat. Adhæc, planissimum nobis facit, electionem non pertinere indifferenter ad omnes, sed ad solos credentes, egregium illud Apostoli testimonium Rom. 8. Quos præscivit, hos & prædestinavit : quos prædesti-

destinavit, hos & vocavit: quos vocavit, hos & justificavit: quos justificavit, hos & glorificavit. Quid clarius, quid illustrius, de hominis ad vitam æternam prædestinatione dici aut scribi potuisset? Aurea certè catena hæc est, cujus annuli singuli, singula suppeditant argumenta. Quos præscivit, inquit Apostolus, hos & prædestinavit. Quinam vero sunt illi præsciti? non sanè indifferenter homines universi. Præscire enim hic determinationem aliquam hominum denotat, ratione ejus, in quo electio fundata & facta est. At electio facta est in Christo: Ergo & præsciti illi dicuntur, qui inveniuntur in Christo. Inveniuntur autem per fidem. Protinus igitur ab hac *περὶ γυνώσεως* sequestrandi erunt illi, qui fide carent, ideoq; per eam Christo inseri non possunt. Quos prædestinavit, inquit, hos & vocavit. Prædestinati igitur, sunt in vocatorum cœtu: quod pertinet regula in Scholis Theologicis dudum recepta & approbata: electi non sunt extra cœtum vocatorum quærendi, Turcæ, Judæi, gentiles, sunt extra Ecclesiam & cœtum vocatorum: Non igitur sunt prædestinati ad vitam æternam, nisi Apostolo in os velimus contradicere: Quos vocavit, hos & justificavit. Vocatio sanè suum habet ordinem, suamque mediorum *μέσων* adjunctam, per quæ media Deus in homine vult operari conversionem & fidem, ut per fidem imputari homini possit meritum filii DEI, & ita homo in DEI conspectu justificari. Ac nulli justificantur seu in incredulitate permanentes: Ergo nec hi ad vitam æternam sunt prædestinati. Quid verò si ita concludas? Quos Deus præscivit, hos prædestinavit. At præscivit omnes homines. E. omnes homines sunt prædestinati. Proh Deum immortalem, quo nunc? quæ illa est confusio distinctionis inter præscientiam Dei generalem & specialem? Siccine licebit specialem in generalem convertere? Cur igitur non sic argumentarer: Quos præscivit Deus, hos prædestinavit. Præscivit Deus Diabolos. E. Diaboli sunt prædestinati. Hoc vero *τῶν ἀποπῶν ἀποστόλων*. Similiter: quos prædestinavit, hos & vocavit. At vocati sunt omnes homines. Omnes igitur ad vitam sunt prædestinati. Respondendum, prædestinationem & vocationem non esse ejusdem latitudinis, affirmante Christo: Multi sunt vocati, pauci
verò

verò electi. Non igitur omnes vocati sunt electi. Sed pauci ex isto vocatorum numero. Deinde non omnes quovis tempore vocati sunt homines (gentes enim multæ in Testamento veteri erant non vocatæ Es. LII.) Non igitur licebit de omnibus hominibus pronunciare, quod sint prædestinati. Eundem in modum vitiosa argumentatio est, si sic colligas: quos vocavit, hos & justificavit, omnes igitur, qui vocantur, etiam justificantur, ordo igitur hîc attendendus & magis mediorum, quæ vocationi subest. Mens item Apostoli probè consideranda. Non enim ad quosvis vocatos relatam vult Apostolus justificationem, sed ad vocatos prædestinatos, sic ut in catena hac, semper annulus sequens præcedentes includat. Sententia igitur est. Quos in Christo præcognovit seu præscivit, hos etiam prædestinavit: Quos ita præscitos ab æterno, prædestinavit ab æterno, hos etiam in tempore vocavit: Quos ita prædestinatos vocavit, hos etiam omnes justificavit: & quos ita ab æterno prædestinatos in tempore vocatos justificavit, hos etiam glorificavit. Plane ad eundem modum interpretatur hoc Pauli testimonium D. Augustinus *lib. 1. de Prædestinatione*. Electi sunt, inquit, ante mundi constitutionem ea prædestinatione, in qua DEUS sua futura facta præscivit: Electi sunt etiam de mundo ea vocatione, qua DEUS id, quod prædestinavit, implevit. Quos enim prædestinavit, ipsos & vocavit, nec alios, sed quos ita vocavit, ipsos & justificavit: nec alios, sed quos prædestinavit, vocavit, justificavit, ipsos & glorificavit. Præterea certum & illud est, quod quicumque sunt electi, non pereant in æternum, sed in fide per DEi gratiam ad Vitæ finem usque perseveranter maneant, salutemque consequantur. At verò multi pereunt & condemnantur, non igitur omnes homines indiscriminatim sunt electi. Probationem si quis requirat, in promptu est, & quidem ex ipsius Christi ore petita, affirmantis, esse impossibile, ut electi inducantur in errorem, *Matth. XXIV*. In talem, inquam, errorem, qui fundamentum fidei labefaceret, & Electorum sortem in reproborum commutet.

Hæc est voluntas ejus, qui misit me Patris, ait Christus *Joh. VI*. ut ne quid perdam ex omnibus, quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in novissimo die. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam de manu mea: Sic Apostolus præclare: *Rom. 8*. Quis intentabit crimina adversus electos DEi? DEUS est qui justificat, quis ille qui condemnet? Christus est, qui mortuus est, imò qui & suscitatus est, qui etiam est ad dextram DEi, qui & intercedit pro nobis. Persvasum omnino mihi habeo, quod neque mors, neque vita neque Angeli, neque principatus potestatesvè: neque instantia neque futura, neque altitudo neque profunditas, neque ulla creatura alia poterit nos separare à di-

lectione, quæ est in Christo JESU, Domino nostro. Solidum namque fundamentum stat, habens signaculum hoc, novit Dominus, qui sint sui. Hinc est, quod idem Apostolus 2. Timoth. 2. finem proprium, ab electione nunquam, velit separatum. Causa quænam? quia ineptum est affirmare, summum Opificem, & causam omnium causam, suo frustrari fine. Frustrabitur autem DEUS, si omnium hominum universalem faciat electionem, nec tamen omnes illi, sed paucissimi ex numero, isto vitam & salutem consequantur æternam. Quid igitur? Quod quærit Israel, non est assecutus: Electio autem assecuta est. Et quanquam hic inter *ἐκλεκτὸς καὶ ἐκλελεγμένος* conetur distinguere Huberus: quia tamen ista grammatica notatio adeo nihil patrocinator ipsius causæ, ut inconstantia potius ipsam arguat, non puto attinere, in his commorari diutius. Si enim illud non vult admittere, quod toties à Dn. VVittebergenfis est inculcatum, *ἐκλεκτὸς καὶ ἐκλελεγμένος* eodem significato accipi, ob id quod in uno eodemque contextu *τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἐκλελεγμένων*, vox accipiatur *συνωνύμως*, Marc. XIII. *Διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ὃς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας*, id est, propter electos, quos elegit, abbreviavit dies Dominus: connectat mihi contextum Romanorum octavo, in quo sine omni ambiguitate, *προωρισμένοι*, dicuntur *ἐκλεκτοί* & contra. Quos enim *προώρισε*, illos *καὶ ἐκάλεσε*. Et in titulis seu *Ἐπιγράφαίς* epistolarum, Apostolus seipsum appellat *κλητὸν ἀπόστολον* (non arrogantia sanè causâ, sed sensu *κεκλεμένον ἀπόστολον*) & verbalia cum nominalibus conjungit: 1. Cor. 1. *ἡγιασμένοις ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, κλητοῖς ἁγίοις*. Quæ rursus ita: *τοῖς ἁγίοις οὖσιν ἐν ἐφύσει*. Sed quid hæc ad Andromachen? Lusus est, & puerilis ille quidem satis. Progrediamur ad firmiora. Nulli Electi (inquiunt Theologi VVittebergenfes in libro Francofurti impresso, quem oppugnat Huberus) statuentur in novissimo die ad sinistram Judicis: nec per sententiam Judicis relegabuntur cum diabolis in ignem æternum: Omnes autem impœnitentes & increduli statuentur ad sinistram, & ibunt in ignem æternum. Ergo, nulli finaliter impœnitentes & increduli sunt electi. Quid respondeat Huberus, ex libro ipsius patet: sed tam est ea responsio frigida, ut nequidem lubeat attingere. Complura alia, in eo, quem dixi modo, libro, adversus Electionis universalitatem, propriè ita, ut vult Huberus, dictam, proferuntur argumenta, ad quæ cum solidius respondere debuisset, *κρησφύγετα* tantum quæsit, & à vero examine argumentorum Lectorem ad peregrina tantum deducere conatus est.

Plura ex docta illa Disquisitione peti, & *Actis* hisce *Huberianis* inferi possent, nî charæ obstarèt angustia, quapropter voto jam finis, DEumque in Nomine JESU Christi invoco, ut ab hisce Ecclesiis & oris *Huberianismum*, aliaque erronea dogmata, quæ ab absurdis hominibus, hisce temporibus, diversis in locis, defenduntur, longè propellere, omnesque in agnita veritate conservare, atque adversus malè sentientes tueri, invictosque reddere dignetur!

Pag. 31. 38. 42 pro voce *Cannibalorum*. in MSc. occurrente, nomen *Camillorum* substituentum esse autumo. p. 67, lin. 20, addat B. L. *sententia sit*.

Götze, Georg Heinrich,

Acta Huberiana, collecta Lubecae

Lubeca 1707

4 Diss. 2513#Beibd.11

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10157659-3

VD18 14977761-001